



© Видавець Інститут кібернетики імені В.М. Глушкова НАН України, 19.10.2026
Це – препринт відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

Автор підтверджує, що даний препринт відповідає всім вимогам Договору приєднання
https://arxiv.nas.gov.ua/public/accession_agreement.html

Світове лідерство: окремі аспекти геоекономічних трансформацій

Кораблін Сергій [ORCID: 0000-0002-2979-3206]

Інститут економіки і прогнозування НАН України, вулиця Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна

skorablin@ukr.net

Анотація. Після глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. Китай обігнав Сполучені Штати у виробництві промислової та будівельної продукції, товарів переробної промисловості, загального експорту та експорту товарів, перетворившись у найбільшого промислового виробника й експортера у світі. За наявними оцінками, китайський ВВП може перевершити американський протягом найближчих 10 років. Попри це, у технологічному сенсі Китай досі залишається хоча і швидко зростаючим, але ще тільки наздоганяючим конкурентом західних економік. При це зокрема свідчить його тривалий статус нетто-імпортера прямих іноземних інвестицій. Крім того, якщо після Другої світової війни американський долар домінував у світі на тлі стійких профіцитів поточного рахунку США, то аналогічні профіцити Китаю сьогодні не супроводжуються відповідною інтернаціоналізацією юаня. Наведене може бути пояснено різницею у продуктивності економік, рівень якої в Китаї все ще поступається американській та європейській. Отже, поки не буде подолано цей диспаритет, Китай вряд чи перетвориться у світового економічного лідера, навіть якщо його економіка стане більшою за американську.

Ключові слова: світове лідерство, технології, США, G7, Китай, BRICS, ВВП, структура світового виробництва, долар США, юань, міжнародні розрахунки, валютний якір, обмінний курс, міжнародні резерви.

1 ВСТУП

Перемога у холодній війні перетворила Сполучені Штати на абсолютного світового лідера. Країна почала глобально домінувати як у військовій, так і науковій, технологічній, економічній та фінансовій сферах. Уособленням цієї беззастережної першості став американський долар. Зазначені трансформації супроводжувалися різкою зміною всього світового устрою. В ідеології, теорії й практиці економічних відносин сформувався новий – неоліберальний – мейнстрим. Визначення його постулатів в межах «вашингтонського консенсусу» [1, 2] відображало, з одного боку, тодішні панівні погляди на природу та особливості ефективної економічної політики, а з іншого, – інтереси нового світового

лідера, який, за відсутності гідної конкуренції, всіляко просував ідеї ліберального ринку, його дерегуляції та максимального звуження регуляторних функцій держави.

Однак, після глобальної фінансової кризи (ГФК) 2008–2009 рр. зазначені підходи зникли з американського та міжнародного порядку денного. Причиною цього стали не лише ключові чинники ГФК, а й вибір Заходом антикризових засобів її подолання, адже, як перші, так і другі суперечили базовим постулатам неоліберальної доктрини [3, 4, 5, 6, 7]. Шляхи виходу з наступної (корона)кризи, спровокованої у 2020–2022 рр. пандемією COVID–19, лише посилили впевненість у недостатній досконалості ринкового самобалансування та необхідності більш активного застосування засобів державного регулювання [8]. Нарешті, до– та постковідний перехід Сполучених Штатів до жорсткого протекціонізму заради захисту власного ринку від зовнішньої конкуренції та одночасного послаблення глобального економічного впливу Китаю означили формування нової економічної доктрини, принципи якої вже не лише не відповідали неоліберальним поглядам 1990–х років, а й прямо межували з відвертим економічним націоналізмом [9].

Наведене мало неабияке значення, оскільки Китай, який к тому часу перетворився на другу за економічним розміром країну у світі, взагалі проводив політику цілеспрямованого державного управління. Враховуючи ж політичну систему КНР, специфічну ієрархічність прав її регуляторних органів та зобов'язань приватного бізнесу, супутню розмитість прав власності, а також можливість прямого директивного впливу партійних та урядових структур на національний бізнес як на державному рівні, так і в межах окремих провінцій, ринкову конкуренцію в Китаї складно вважати вільною. Хоча її наявність, як така, не викликає жодних сумнівів, навіть якщо вона й відповідає культурними традиціями не протестантського індивідуалізму, а конфуціанської упорядкованості «з гори донизу».

Наведене, а також перенесення боротьби за світову першість у військову площину за прямої або опосередкованої участі всіх її ключових учасників (російська війна проти України, атака угруповання ХАМАС на Ізраїль, повітряні удари по ньому з боку Ірану, військова операція США у Венесуелі, американо–ізраїльська війна проти Ірану, ураження останнім країн Перської затоки та блокування Ормузької протоки, а також перекриття проіранськими угрупованнями Баб–ель–Мандебської протоки), не залишає шансів для повернення до неоліберального світоустрою, якнайменш, до виникнення більш гармонійної системи глобального лідерства. Це слугує одним із пояснень інтересу до можливості його збереження Сполученими Штатами, або перехоплення найбільш потужним опонентом (Китаєм), оцінок тривалості їх протистояння, а також ключових підвалин майбутньої перемоги у цьому суперництві. Адже відповіді на ці питання – крім зрозумілої важливості саме для цих двох країн та їх найближчого оточення – прямо впливають на всі інші держави, передусім, в частині формування та реалізації національних безпекових стратегій, уключаючи їх структурні, економічні та фінансові складові, визначення нових або посилення існуючих міжнародних союзів із одночасним встановленням специфічних норм і правил взаємодії з третіми країнами.

Ураховуючи зазначене, мета цієї статті полягає у визначенні окремих особливостей сучасних геоekonomічних трансформацій у виробничій та валютній сферах, які супроводжують конкурентне протистояння США та Китаю за майбутнє світове лідерство.

2 Китайська економіка: диспаритет між виробничою та валютною складовими

Статус другої економіки світу не розглядається ні в Китаї, ні за його межами в якості граничної межі потенційного розвитку КНР. Головним підґрунтям таких оцінок слугують високі та сталі темпи економічного зростання Китаю, завдяки яким його ВВП, розрахований за поточними доларовими цінами, послідовно перевищив у 1995–2010 рр. ВВП Канади, Італії, Франції, Великої Британії, Німеччини та Японії. У 2017 р. він став більшим за ВВП США, розрахований за паритетом купівельної спроможності.

Відповідно до оцінок зроблених упродовж останніх 20 років, китайська економіка може перевершити американську (за поточними доларовими цінами) приблизно у 2030–х роках (табл. 1). Такі прогнози не в останню чергу ґрунтуються на технологічних здобутках країни, чий провідні компанії (Huawei, Tencent, Lenovo, Xiaomi, BYD тощо) впевнено тіснять на міжнародних ринках багатьох західних конкурентів.

ТАБЛИЦЯ 1. Прогнози щодо часу, коли ВВП Китаю може перевищити ВВП США

Рік прогнозу	Установа / Проект	Рік, коли ВВП Китаю може перевищити ВВП США	Автори / Джерело
2003	Goldman Sachs	2041	Wilson & Purushothaman [10]
2010	Carnegie Endowment for International Peace	2032	Dadush & Stancil [11]
2011	Goldman Sachs	2026	Wilson et al. [12]
2014	Airbus	2033	Gordon [13]
2018	HSBC	2030	Henry & Pomeroy [14]
2019	An Inter-Institutional EU Project / EU	2030	European Strategy and Policy Analysis System [15]
2021	Esade Ramon Llull University	2033	Rueda et al. [16]
2021	The Japan Center for Economic Research	2033 (попередній прогноз 2028–2029)	Russell [17]
2022	The Japan Center for Economic Research	~ за 20 років	Nikkei staff writers [18]
2022	Goldman Sachs	2035	Daly & Gedminas [19]
2023	Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine	2033	Korablin [20]

Джерело: складено автором

Зазначене, а також поступове розширення очолюваного Китаєм об'єднання BRICS до поточних десяти членів (Бразилія, РФ, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка,

Єгипет, Об'єднані Арабські Емірати, Ефіопія, Індонезія, Іран) слугує іншим глобальним викликом для провідних країн Заходу та створеної ними Бреттон–Вудської системи. Адже останніх не запрошують до участі в BRICS, при тому що в його межах з 2015 р. функціонує власний міжнародний фінансовий інститут (Новий банк розвитку), назва якого, цілі («фінансування інфраструктурних проєктів та проєктів сталого розвитку в державах–членах і країнах, що розвиваються»¹), а також місце розташування штаб–квартири (Шанхай, Китай) не залишають сумнівів щодо альтернативної (анти–західної) природи як самого банку, так й організації, в межах якої його створено.

Враховуючи це, варто відзначити, що хоча сукупний ВВП країн–членів BRICS обрахований за поточними доларовими цінами (30,4 трлн дол. США, 2024 р.) ще значно поступається сукупному ВВП G7 (48,9 трлн дол.), після 2011 р. він – ретроспективно – вже перевищує ВВП США (28,8 трлн дол.) (рис. 1). Попри визначальний внесок у цей результат саме китайської складової, сам факт номінального відставання США від групи країн, які намагаються створити модель світового розвитку, альтернативну американській, заслуговують на серйозну увагу. Тим паче, що років 20 тому, під час виникнення BRIC, реалістичність такої ситуації здебільшого викликала зрозумілі сумніви.

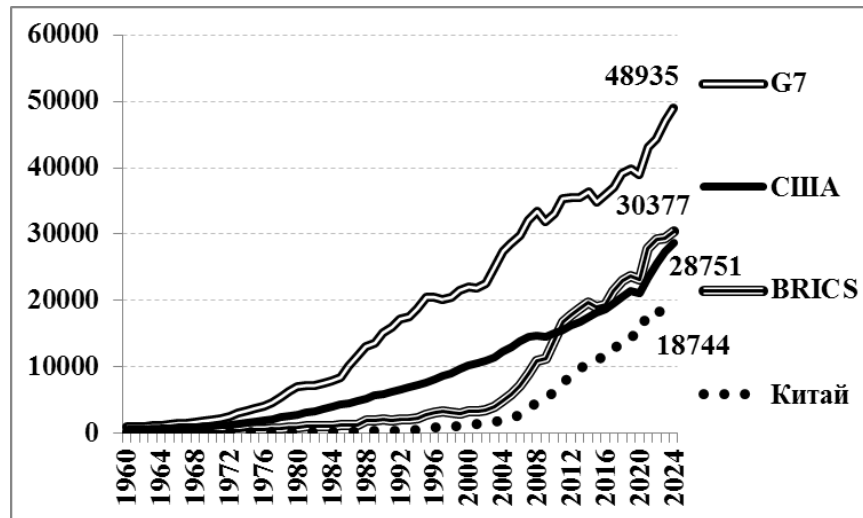


РИС. 1. ВВП країн–членів G7, BRICS, США та Китаю, обраховані за поточними доларовими цінами (млрд дол. США), 1960–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Попри зазначені економічні успіхи Китаю, а також включення Міжнародним валютним фондом у 2016 р. китайського юаня женьміньбі (RMB) до обмеженого переліку резервних валют, які враховуються при обчисленні Спеціальних прав запозичення (СПЗ) [23], рівень його інтернаціоналізації залишається напрочуд малим. Ще менш помітними у світових фінансах є національні валюти інших країн– членів BRICS. Це різко контрастує з

¹ «Established in 2015 by BRICS countries, the New Development Bank is a multilateral development bank aimed at mobilising resources for infrastructure and sustainable development projects in BRICS and other EMDCs.» [21]

міжнародним статусом не лише валют Великої Сімки, а й менш економічно впливових країн Заходу.

Наведене свідчить про очевидний диспаритет між виробничою та валютною складовими економічного розвитку Китаю, адже міжнародне положення юаня явно поступається вазі китайської економіки у виробництві світового ВВП. При цьому заслуговують на увагу висновки про взаємозалежність економічного розвитку, глибиною та ліквідністю фінансового ринку, а також інтернаціоналізацією юаня [24, 25, 26, 27, 28].

Недостатній рівень використання юаня у міжнародних відносинах зазвичай пов'язується з контролем за операціями по капітальному рахунку платіжного балансу та відповідною відсутністю вільного руху капіталу в КНР [24, 29, 26, 27]. Зазначене було й залишається свідомою політикою країни, що обумовлено недостатньою ємністю та ліквідністю її фінансового ринку [24], а також необхідністю підтримки експортно–орієнтовної моделі її економічного розвитку [30].

Зважаючи на це, вважається, що розвиток фінансового ринку та фінансових інструментів сприятимуть підвищенню рівня інтернаціоналізації юаня [24]. Інші перспективні напрями досягнення цієї мети пов'язуються, насамперед, з подальшим розвитком торгівлі, не лише, як такої [31, 28], а й з новими угодами про вільну торгівлю [27, 28] та поглибленням сфери е–комерції [27]. Крім цього відзначаються зусилля Китаю щодо інтернаціоналізації його валюти шляхом використання петроюаня (petroyuan), двосторонніх валютних свопів, Транскордонної міжбанківської платіжної системи (Cross–Border Interbank Payment System) та цифрового юаня [32].

Особлива роль при цьому відводиться глобальній ініціативі Китаю «Пояс і шлях», реалізація якої також прямо пов'язана з активізацією міжнародного використання юаня [31, 33, 32, 34, 35].

У звіті CICC Research, CICC Global Institute [31] наведено перелік факторів, які гальмують інтернаціоналізацію китайської валюти. Цей список (у порядку зменшення значущості) включає, зокрема, такі обмеження: геополітичне напруження, курсові коливання юаня, контроль за рухом капіталу, наявні та очікувані економічні ризики, регуляторні ризики, небажання іноземних компаній вести бізнес в юанях, відсутність наочних переваг ведення бізнесу в юанях. Зазначені висновки здаються тим більш знаковими, що їх зроблено китайськими фахівцями на основі опитування місцевих та іноземних компаній.

Разом з тим, в низці досліджень відзначається можливість поступового підвищення міжнародної впливовості юаня з відповідним збільшенням «тиску» на долар США, навіть за умов збереження Китаєм контролю за операціями капітального рахунку [25, 26, 31, 33].

Попри це, а також ознаки формування нового світового монетарного порядку [34], консенсусу щодо можливості перетворення юаня на домінуючу резервну валюту наразі немає. У цьому сенсі відзначається, що в оглядовій перспективі він вряд чи складе реальну конкуренцію долару США [36, 25, 37, 26].

Згідно з Prasad [36], ключові причини збереження доларом США глобального домінування пов'язані з парадоксом «безпекової гавані», роль якої під час світових потрясінь

традиційно відіграє економіка США; відсутністю інших глобальних валют, здатних конкурувати з американським доларом за обсягами та ємності його національного ринку; інтересом власників доларових активів, уключаючи іноземних, які не зацікавлені у курсовому здешевленні американської валюти.

Водночас, глобальні позиції долара підтримуються не лише фінансовими чинниками, а й високою продуктивністю американської економіки (її технологічним лідерством). Так, ще після Другої світової війни Kindleberger [38] пояснював стійкий зовнішній попит на долар та його «дефіцит» саме диференціалом продуктивності (технологічного розвитку) у США та європейських країнах (цит. за Deltas & Tavlas [39]). Цей розрив можна було б зменшити за умов більшого залучення американського капіталу (технологій). Однак цьому заважав контроль над рухом капіталу в європейських країнах, їх повоєнна схильність до споживання й тодішня відданість США профіциту свого платіжного балансу, який формувався завдяки більшим надходженням валюти по поточному рахунку, ніж її відтоку по рахунку капітальному.

Згідно з Nelson [40], протягом чверті століття після Другої світової війни американська економіка залишалася найпродуктивнішою у світі, насамперед, завдяки перевагам у сфері масового виробництва й лідерству у високотехнологічних галузях. Останній фактор був пов'язаний із масштабними інвестиціями США в освіту, науку, технології, дослідження й розробки (R&D).

Аналізуючи витoki технологічних переваг США, Mowery & Rosenberg [41] окремо відзначили інституціоналізацію американських інновацій, яка відбувалася практично упродовж всього XX століття. В її межах американські компанії перетворилися на провідних роботодавців для науковців та інженерів у промисловості. Побіжно виникла унікальна взаємодія цієї галузі з державою та університетами як джерел фінансування та реалізації R&D.

Проте, к початку 1990-х років Сполучені Штати втратили свої провідні позиції у технологіях. За оцінками Nelson and Wright [42], це відбулося через загальне вирівнювання технологічної бази у розвинених країнах. Попри зазначене, з 1995 р. у США прискорилося зростання продуктивності. За висновками Wright [43], воно збіглося з поширенням інформаційних технологій, яке виявилось переважно американським явищем. Цьому, крім вже зазначених факторів та розвиненого ринку капіталу, активно сприяла антимонопольна політика, яка послабила домінування традиційних інформаційних корпорацій (IBM та AT&T) та надала можливість виходу на ринок таким компаніям, як Cisco та Dell.

К початку XXI століття географія високотехнологічного виробництва (аерокосмічна промисловість; виробництво комп'ютерів та офісного обладнання; виробництво комунікаційного обладнання; фармацевтичну промисловість; виробництво медичних, точних та оптичних інструментів) знову змістилася на користь США.

У сьогоднішніх умовах боротьба за економічне лідерство зрушила у бік цифрових технологій. Проте набуття останніми глобального характеру якісно змінило саму природу цього змагання. Адже, як зазначає Miller [44], виготовлення найсучаснішої мікросхеми – джерела цифрового сигналу – починається з її розробки в США або Ізраїлі за проектом

британської компанії (ARM), якою володіють японці, за допомогою американського програмного забезпечення. Етап виробництва відбувається на Тайвані (TSMC) на основі пластин надчистого кремнію і спеціальних газів, які виготовляються в Японії. Основними постачальниками обладнання для виробництва мікросхем є п'ять компаній: одна нідерландська (ASML), одна японська і три каліфорнійські. При цьому сучасна установка для EUV–літографії від єдиного у світі її виробника ASML коштує близько 250 млн дол. і вважається найдорожчим серійним верстатом в історії, ключові компоненти до якого надходять з Каліфорнії (Cymer) та Німеччини (Zeiss і Trumpf). Виготовлена за її допомогою на Тайвані мікросхема пакується і тестується (часто у Південно–Східній Азії), після чого опиняється у Китаї для встановлення в комп'ютерній техніці.

Наведений процес є наочним прикладом сучасної глобалізації у сфері надвисоких технологій. При цьому його ключовим елементом вважається EUV–літографія, від володіння якою наразі залежить світове лідерство не лише в ІКТ, системах штучного інтелекту і виробництві зброї, а й військового потенціалі. Враховуючи зазначене, починаючи з 2022 р. США та їх союзники ввели обмеження на експорт передових напівпровідникових технологій для стримування виробництва чипів та розвитку штучного інтелекту у Китаї [45, 46, 47, 48].

Проте ефект від цих заходів виявився не зовсім таким, як очікувалося. Оскільки після початкового спаду напівпровідникова галузь Китаю почала зростати. При цьому, за даними Shivakumar et al. [49], збільшилися закупівлі чипів внутрішнього виробництва при одночасному зменшенні продажів іноземних мікросхем. У 2014–2025 рр. потужності Китаю з виробництва стандартних та зрілих напівпровідникових пристроїв зростали вчетверо швидше, ніж світовий попит і зараз на них приходить приблизно половина всіх глобальних потужностей. Водночас частка китайського обладнання на внутрішньому ринку зросла у 2024–2025 рр. з 25% до 35%, перевищивши цільове завдання урядової програми «Made in China 2025» у 30%.

На тлі цих успіхів Китай намагається наверстати відставання у сфері літографії. За даними Potkin [50], для копіювання нідерландських EUV–машин ним таємно залучаються колишні працівники ASML китайського походження. Останнім вдалося створити у 2025 р. прототип такого обладнання, задіявши метод «зворотного проєктування». За оцінками фахівців, виробництво чипів на цьому прототипі може розпочатися не раніше 2030 р.

Як зазначає Potkin [51], паралельно у 2026 р. в Китаї було створено обладнання для менш досконалої DUV–літографії також раніше розробленої ASML. Проте, за думкою аналітиків JPMorgan Chase, виробництво кількох DUV–машин «не те саме, що виробництво обладнання, яке можна використовувати для масового виробництва».

За даними Chen [52], китайські фахівці з питань штучного інтелекту визнають як власні національні переваги (обсяг електрогенерації й загальна інфраструктура), так і відставання у передових машинах для виробництва чипів (літографії) й програмних екосистемах. Вони відзначають у десятки разів більшу розвиненість американської комп'ютерної інфраструктури, а також перевагу США в обчислювальних потужностях, масштабах інвестицій в їх розвиток і розробку платформ наступних поколінь.

Отже, попри наочні виробничі досягнення Китаю, у сфері найсучасніших технологій він, здається, досі залишається хоча й швидко зростаючим, але ще тільки наздоганяючим конкурентом західних економік взагалі й Сполучених Штатів зокрема. При цьому його виробничі успіхи значною мірою все ще ґрунтуються на технологічних досягненнях Заходу. З точки зору сучасної глобалізації, це звичайне явище. Адже, на відміну від промислової революції XIX століття, коли практично всі етапи тодішнього передового виробництва від перших ідей і пробних зразків до випуску кінцевої продукції концентрувалися в одній країні (насамперед, Англії), сучасний розподіл наукових розробок, праці й виробничих потужностей винесено у глобальний простір. Причому своєї завершеності вони набувають виключно в рамках внутрішньої кооперації, яка поєднує людську діяльність, здійснювану у різних куточках світу.

Чи вдасться Китаю за таких умов перетворитися зі «світової майстерні» ще й на ключовий осередок наукових розробок, новітніх технологій і промислових інновацій, складне запитання. Як з точки зору такого результату, так і його протиріччя логіці сучасній глобалізації, яка не передбачає – на противагу намірам Китаю – повної локалізації R&D та виробництва в межах однієї країни, навіть якщо йдеться про виготовлення продукції, критично важливої для її національної безпеки.

Тим не менш, якщо плани Китаю реалізуються, він має перетворитися на глобального експортера власних найсучасніших технологій і пов'язаних з ними прямих інвестицій. Наразі ж цього не спостерігається. Більш того, якщо після Другої світової війни американський долар домінував у світі на тлі стійких профіцитів поточного рахунку США, то аналогічні профіцити Китаю сьогодні не супроводжуються відповідною інтернаціоналізацією юаня. За логікою Kindleberger [38], одним із пояснень цього може бути різниця у продуктивності економік, рівень якої в Китаї, за оцінкою Korablin [20], все ще в кілька разів поступається як американській, так і європейській.

3 Структура світового виробництва

3.1 Глобальний ВВП

У 2024 р. обсяг світового ВВП (за поточними доларовими цінами) становив 111 трлн дол. США. Частка G7 в його виробництві дорівнювала 44,1%. Це було на 21,2 в.п. менше, ніж у 1960 р. (65,3%). Водночас, вага сьогоднішніх членів BRICS за ці роки збільшилася від 9,7% до 27,4%, тобто на 17,7 в.п. (рис. 2). Як результат, розрив між цими об'єднаннями у структурі глобального ВВП зменшився утричі – від 55,6 до 16,7 в.п.

І хоча стрімке нарощення частки виробництва країн BRICS відбувалося лише в останні 20 років, не може не дивувати, той факт, що статус вільно конвертованої валюти в них має лише південноафриканський ранд. На противагу цьому, всі валюти країн G7 є не лише вільно конвертованими, а й такими, що активно використовуються в міжнародних фінансах в якості резервних активів.

Даний факт є тим більш симптоматичним, що попит на валюти країн G7 не зникає попри зменшенню їхньої ваги у світовому виробництві. Безумовно, певним індикатором

зміни статусу валют Великої Сімки, можна вважати зліт інтересу до кріпто-активів, початок якого прийшовся на глобальну фінансову кризу 2008–2009 рр. Утім, сам по собі вибух кріпто-активності не змінив міжнародної ролі валют G7. Більш того, він не супроводжувався одночасним піднесенням валют країн-учасниць BRICS. Хоча, з формальної точки зору, саме це й варто було б очікувати, враховуючи, що національні виробники BRICS почали «витісняти» на міжнародних ринках конкурентів з країн G7, при тому, що безперечний лідер останніх – Сполучені Штати – опинився в епіцентрі тодішньої глобальної кризи.

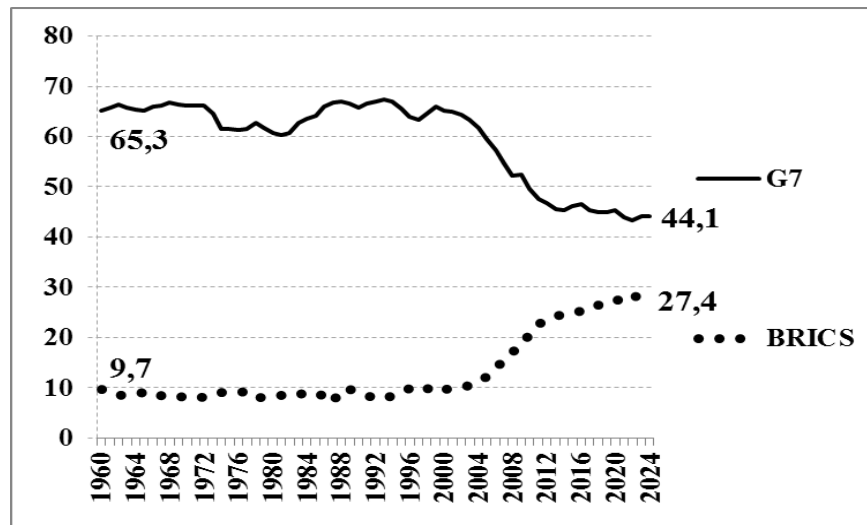


РИС. 2. Частка країн-членів G7 і BRICS у виробництві світового ВВП, відсотки, 1960–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Очевидно, якщо б «якість» відсоткових пунктів, які в структурі світового виробництва припадають на економіки BRICS, відповідала її рівню в країнах G7, такого б феномену не було. Адже стрибок світового попиту на продукцію учасниць BRICS мав би спричинити якщо не аналогічне, то хоча б пропорційне зростання попиту на їхні національні валюти з одночасним підвищенням міжнародного статусу останніх.

Відсутність такої реакції можна частково пояснити тим, що ключова роль у виробничих показниках BRICS належить Китаю. Так, за період 1960–2024 рр. його вага у світовому ВВП збільшилася від 4,4% до 16,9% (рис. 3). Тобто, на нього припадає понад 60% всього поточного виробництва у країнах BRICS і 70% приросту частки цього об'єднання у світовому ВВП упродовж 1960–2024 рр. Враховуючи це, економічна роль інших країн-членів BRICS виявляється неспівставно меншою, ніж у Китаю, що частково пояснює й відсутність провідних міжнародних позицій в їхніх національних валютах.

Проте, цей аргумент вряд чи є задовільним для самого Китаю, ураховуючи те, що він за останні 20 років у понад шість разів зменшив відставання свого ВВП від американського і у понад чотири рази перевищив обсяги виробництва в Японії. Попри це, китайський юань, на відміну від американського долара й японської єни, не є вільно конвертованою валютою. Цей факт є тим більш вражаючим, що Японія за цей час не лише перестала конкурувати зі США за економічну першість у світі, а й зменшила свою частку у

глобальному ВВП від максимальних 17,9% у 1994 р. до 3,6% (2024 р.), що є меншим навіть 4,0%, які вона мала ще у 1960 році – фактично наприкінці свого післявоєнного відродження.

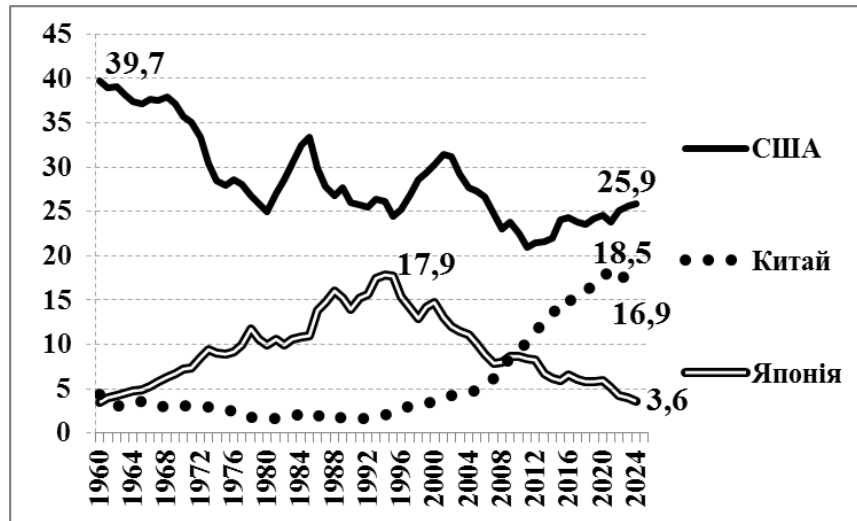


РИС. 3. Частка США, Китаю та Японії у виробництві світового ВВП, відсотки, 1960–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

На тлі таких співставлень приклад країн зони євро є менш контрастним, але не менш показовим. Адже після введення в обіг єдиної європейської валюти у 1999 р. кількість країн, які відмовилися на її користь від власних грошових одиниць, збільшилася від 11 до 21, включаючи Болгарію, яка приєдналася до зони євро у 2026 р. [53]. Попри це, у 2024 р. частка країн зони євро у виробництві світового ВВП (14,9%) зменшилася після 1999 р. майже на третину (від 21,8%), поступившись вазі Китаю (16,9%) (рис. 4). Однак це не завадило неухильному зростанню ролі євро в якості засобу міжнародних розрахунків та резервної валюти, чого досі не можна сказати про китайський юань.

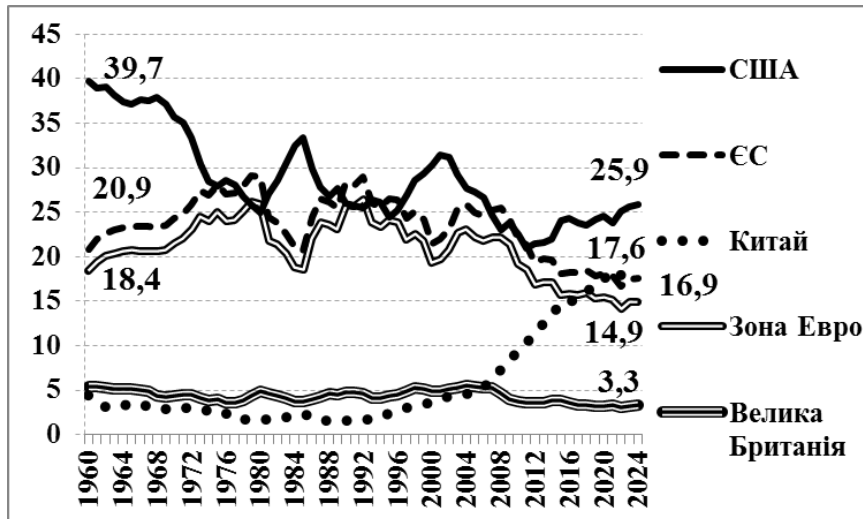


РИС. 4. Частка США, Китаю, ЄС, країн зони євро та Великої Британії у виробництві світового ВВП, відсотки, 1960–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Не менш доречним у цьому сенсі є приклад і Великої Британії, частка якої у світовій економіці зменшилася від 5,4% на початку 1960-х до 3,3% у 2024 р., внаслідок чого вона стала уп'ятеро меншою за китайську. *Всупереч цьому британській фунт зберігає всі ознаки міжнародної валюти, хоча і не є таким же вживаним на міжнародних фінансових ринках, як долар США чи євро.*

3.2 Промисловість та будівництво

На час здійснення цього дослідження останні дані Світового банку щодо обсягів промислового виробництва та будівництва у країнах Великої Сімки відносилися до 2021 р. Тоді обсяг світового виробництва у зазначених галузях становив 26,6 трлн дол. США, з яких 26,0% припадало на Китай, 15,7% – США, 14,6% – ЄС і 5,5% – Японію (рис. 5).

Ураховуючи специфіку обрахунку показника ВВП та його окремих складових, варто відзначити, що він відображає створення доданої вартості на території певної країни. Внаслідок цього можна вважати, що понад чверті всього світового виробництва промислової продукції та будівництва було сконцентровано у Китаї, який перевищив максимальний рівень відповідних американських показників у період 1997–2021 р. (25,0%, 2001 р.).

Наведене свідчить не про абсолютне скорочення відповідної діяльності у США, а про її більш активне нарощення у китайській економіці. Аналогічне динамічне відставання відбувається й в європейських країнах. Це є природним результатом глобалізаційної доктрини, впроваджуваної Заходом з початку 1990-х років, та одночасного цільового залучення Китаєм прямих іноземних (західних) інвестицій і технологій.

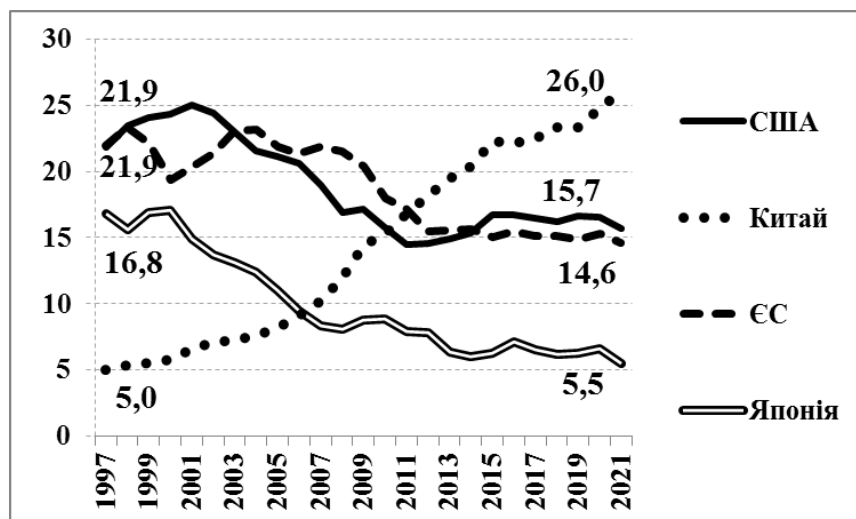


РИС. 5. Частка США, Китаю, ЄС та Японії у світовому виробництві промислової продукції і будівництві, відсотки, 1997–2021 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Завдяки такому поєднанню глобального експорту західного капіталу та китайської зацікавленості в його залученні у 2021 р. частка BRICS у світовому обсязі промислової та будівельної діяльності (36,8%) була більшою за питому вагу G7 (32,9%) (рис. 6). Однак без Китаю цей результат був би неможливим, адже з 24,1 в.п. приросту частки BRICS у

світовому виробництві промислової продукції та будівництві, які було досягнуто упродовж 1997–2021 рр., 21,0 в.п. припадали виключно на китайську економіку.

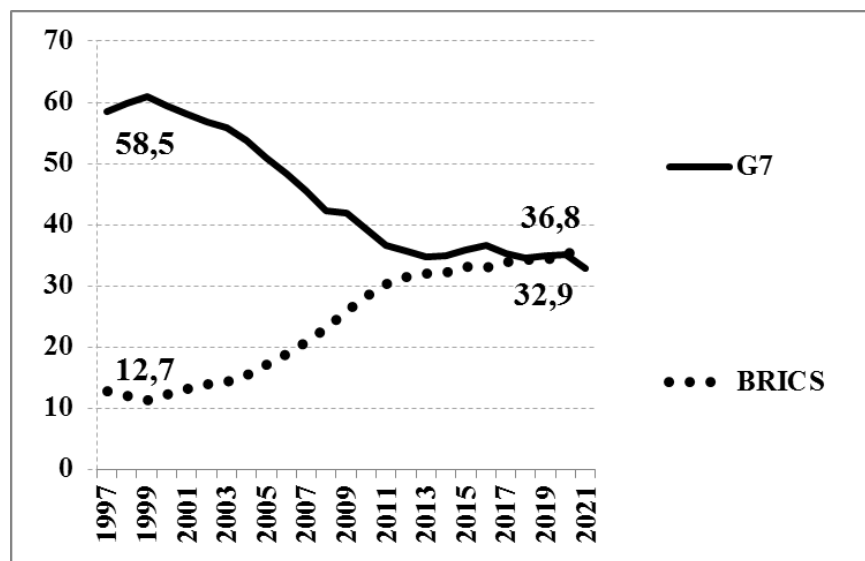


РИС. 6. Частка G7 та BRICS у світовому виробництві промислової продукції і будівництві, відсотки, 1997–2021 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

3.3 Переробна промисловість

Ще більш рельєфно сучасні процеси глобальної індустріалізації проявляються в переробній промисловості. Так, з 16,2 трлн дол. США доданої вартості, отриманих у цій сфері у 2021 р., 30,3% припадало на Китай, 15,4% – на Сполучені Штати, 15,9% – ЄС і 6,5% – на Японію (рис. 7).

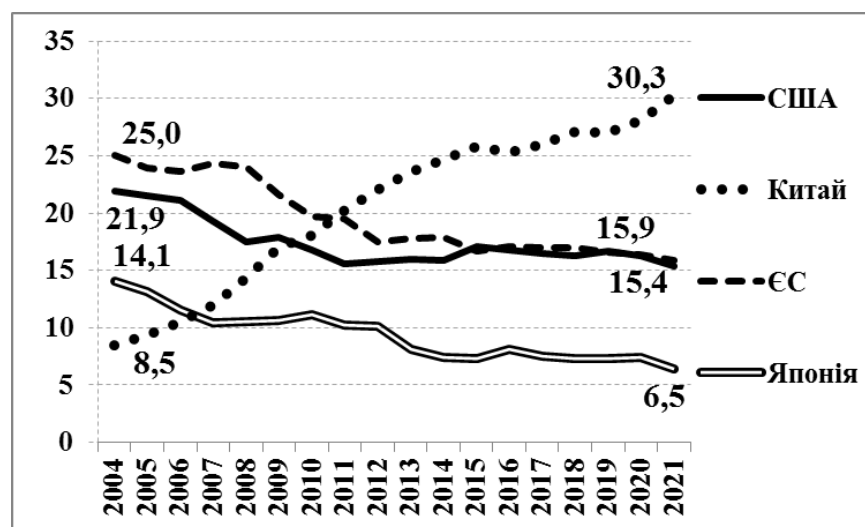


РИС. 7. Частка США, Китаю, ЄС та Японії у світовому виробництві продукції переробної промислової, відсотки, 2004–2021 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22]

При цьому відверто дивує швидкість, з якою китайська економіка спромоглася досягти таких визначних результатів, адже після 2005 р. вона не лише змогла у понад тричі збільшити свою частку у світовій переробній промисловості, а й послідовно перевищити обсяги відповідного виробництва в Японії, ЄС та США. Характерно, що у випадку ЄС та США це перевищення вже сягає майже двох разів, а Японії – майже п'яти, хоча на початку «нульових» зазначений баланс був фактично протилежним.

На цьому тлі той факт, що у 2021 р. частка BRICS у світовій переробній промисловості (38,8%) була більшою за питому вагу G7 (33,5%) врят чи може дивувати, оскільки визначальна роль у цьому результаті належить Китаю, а також глобалістській політиці західних країн, якою він спромігся надзвичайно успішно скористатися.

3.4 Нагромадження основного капіталу

Визначні економічні здобутки Китаю вимагали докорінних структурних змін в його власному виробництві. При цьому їхня реалізація була неможливою без масштабних капітальних інвестицій і швидкого акумулювання відповідних фінансових ресурсів. За таких умов норма інвестування в основний капітал у китайській економіці збільшилася від 19% ВВП у 1961 р. до 39,9% ВВП у 2024 р. (рис. 8). Враховуючи наявні дані щодо світової норми інвестування в основний капітал, можна констатувати, що після 1960-х років рівень таких інвестицій в Китаї майже щороку збільшував відрив від середньосвітових показників. Так, якщо у 1970 р. зазначене випередження було майже символічним (1,05 рази), то у 2024 р. воно становило 1,6 рази (39,9% проти 25,6% ВВП).

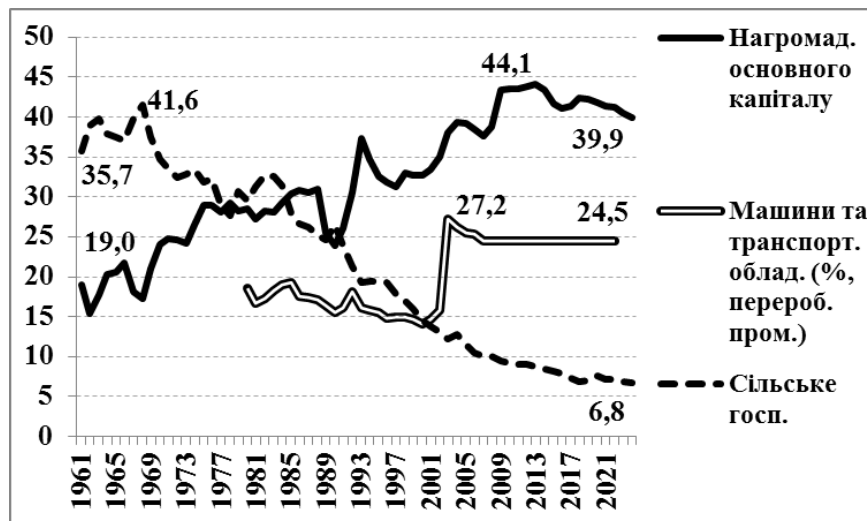


РИС. 8. Китай: частка нагромадження основного капіталу та сільського господарства у ВВП; виробництво машин і транспортного обладнання у структурі переробної промисловості, відсотки, 1961–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Інтенсивне нагромадження основного капіталу дозволяло не лише підтримувати активні інвестиції у промисловості та будівництві, а й позбавитися хронічної аграрної залежності. Так, якщо наприкінці 1960-х років частка сільського господарства у структурі китайського ВВП перевищувала 40%, то в 2024 р. вона впала у 6 разів до 6,8% (рис. 8).

На цьому тлі привертає увагу стійкий розвиток машинобудування – частка виробництва машин і транспортного обладнання у структурі переробної промисловості різко збільшилося від 15–20% у 1980–1990-х роках до понад 24%, які спостерігалися упродовж 2007–2022 рр. (рис. 8).

У 2007 р. частка Китаю у глобальних інвестиціях в основний капітал перевищила вагу Японії, а у 2011 р. – Сполучених Штатів (рис. 9). За даними Світового банку, у 2024 р., зазначена частка Китаю збільшилася до 26,3%, тоді як вага США становила 21,9%, ЄС – 14,6%, Японії – 3,7%, Великій Британії – 2,4%, Канади – 1,8%.

На цьому фоні частка країн BRICS (35,7%) у загальному обсязі світового нагромадження основного капіталу (28,4 трлн дол., 2024 р.) впритул наблизилася до частки G7 (37,5%). Проте без врахування інвестицій в США та Китаї – беззаперечних лідерів цих двох об'єднань – нагромадження основного капіталу в решті (шести) членів G7 (4,4 трлн дол.) у 1,6 рази перевищувало показники (дев'яти) країн BRICS (2,7 трлн дол.). *Отже, здобутки BRICS в сфері капітального інвестування упродовж останніх 25 років також були переважним результатом китайських успіхів.*

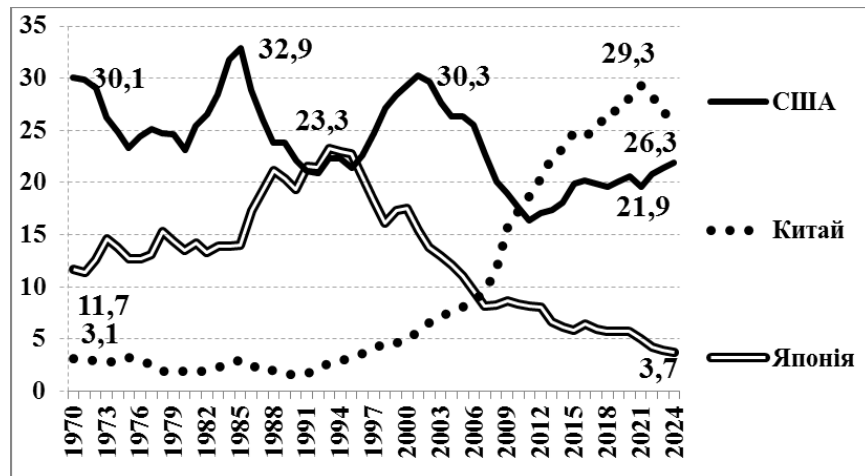


РИС. 9. Частка США, Китаю та Японії у світовому нагромадженні основного капіталу, відсотки, 1970–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

3.5 Експорт товарів та послуг

Протягом останніх десятиліть Китай набув репутацію головного міжнародного експортера. Сьогодні його нерідко порівнюють з Великою Британією XIX століття, коли та вважалася «промисловою майстернею світу». Дійсно, у 2024 р. на Китай у структурі світового експорту товарів припадало 14,8%. Причому стрімке зростання його частки відбулося упродовж попередніх 20 років – одночасно зі збільшенням ваги Китаю у глобальному ВВП. При цьому питома вага США у світовому експорті товарів коливалася переважно у діапазоні 9–8%, а країн-членів ЄС – зменшилася у 2004–2024 рр. від 34,8% до 27,5% (значний рівень останніх показників пов'язаний з торгівлею в межах ЄС, що викривлює пряме їх співставлення із показниками США, або Китаю, оскільки останні не враховують внутрішньої торгівлі між американськими штатами, або, наприклад, китайськими провінціями).

Втім, попри безспірні успіхи експортної експансії, торгівельні позиції Китаю вряд чи можна вважати домінуючими. Річ у тому, що західні країни продовжують демонструвати абсолютні конкурентні переваги у глобальному експорті послуг. З одного боку, його обсяг, безумовно, поступається світовому експорту товарів. Так, у 2024 р. різниця між ними сягала майже трьох разів – 8,8 трлн дол. проти 23,8 трлн. Але з іншої сторони, переваги західних країн на ринку глобальних послуг настільки серйозні, що цей фактор суттєво впливає не лише на загальний розподіл експортних потоків, а й всю торгівельну та фінансову палітру світу.

Справа в тому, що експортні послуги мають специфіку не тільки в сенсі їхньої «не уречевленої природи», а й складності швидкого розвитку. Так, на створення міжнародно визнаних інститутів страхування й перестрахування, гарантування, сертифікації, стандартизації, аудиту, платіжних розрахунків, рейтингових оцінок, фінансового та бізнес-консалтингу, банківського кредитування, факторингу, захисту прав власності і т.п. потрібні не просто роки, а десятиліття, які нерідко перетворюються у століття. Враховуючи ж постійний рух й ускладнення таких інститутів, зрозуміло, що формування альтернативних їм структур вимагає більше ніж наявності фінансових можливостей чи великих експортних надходжень.

Визначальною перевагою країн, які спеціалізуються у наданні таких послуг, є не лише значний практичний досвід, а й бездоганна репутація, яка породжує довіру з боку іноземних користувачів. У цьому сенсі, наприклад, варто визнати, що Пекін або Москва вряд чи складають серйозну конкуренцію Лондону чи Стокгольму у сфері судочинства. Відповідно, весь комплекс торгівельних відносин виявляється прямо пов'язаним з наданням саме таких специфічних сервісів. *Враховуючи це, наразі незрозуміло, яким чином будуть розв'язуватися економічні суперечки між країнами BRICS, й як скоро вони (чи взагалі) зможуть створити власну систему третейського судочинства, альтернативну існуючій, тобто західній.*

Враховуючи наведене, привертає увагу той факт, що за обсягом експортних послуг наданих у 2024 р., Китай (347 млрд дол.) поступався не лише Франції (403 млрд), а й Індії (375 млрд), не говорячи вже про Німеччину (485 млрд), Велику Британію (648 млрд) та Сполучені Штати, експортні послуги яких (1157 млрд дол.) у понад три рази перевищували китайські.

Попри це, у сукупності Китай залишається найбільшим світовим експортером товарів і послуг. Його частка у глобальних експортних надходженнях становила у 2024 р. 11,6%, що, однак, було менше максимальних 12,5%, зафіксованих у 2021 р., внаслідок чого його відрив від питомої ваги США (9,9%) сповільнився до 1,7 в.п. (рис. 10).

При цьому варто відзначити, що через наочне захоплення виробничими та експортними успіхами Китаю Сполучені Штати іноді помилково не розглядаються в якості провідного світового експортера. Аналогічний занадто спрощений погляд існує й відносно Франції (3,3%), Великої Британії (3,5%) та Німеччини (6,0%), чия сумарна вага у світовому експорті товарів та послуг (12,8%) все ще перевищує й китайську, й американську. Попри це, з незрозумілих причин експортному потенціалу Європи нерідко не надається належної уваги.

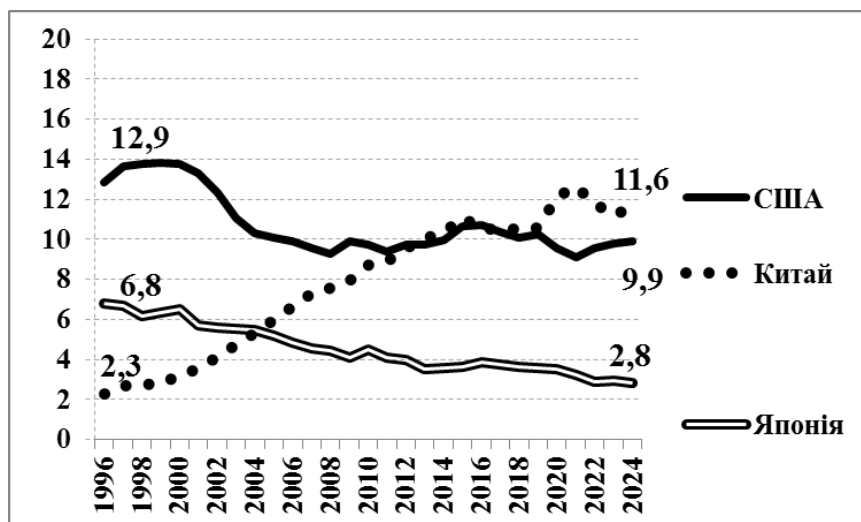


РИС. 10. Частка США, Китаю та Японії у глобальному експорті товарів та послуг, відсотки, 1996–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Зважаючи на це, конкурентна боротьба між G7 та BRICS за світові ринки збуту, здається, не лише є далекою від свого завершення, а й взагалі можливо ще не наблизилася до своєї пікової фази. Тим паче, що розрив між їхніми частками у глобальному експорті товарів та послуг зменшився у 2023 р.² приблизно до 10 в.п. (рис. 11).

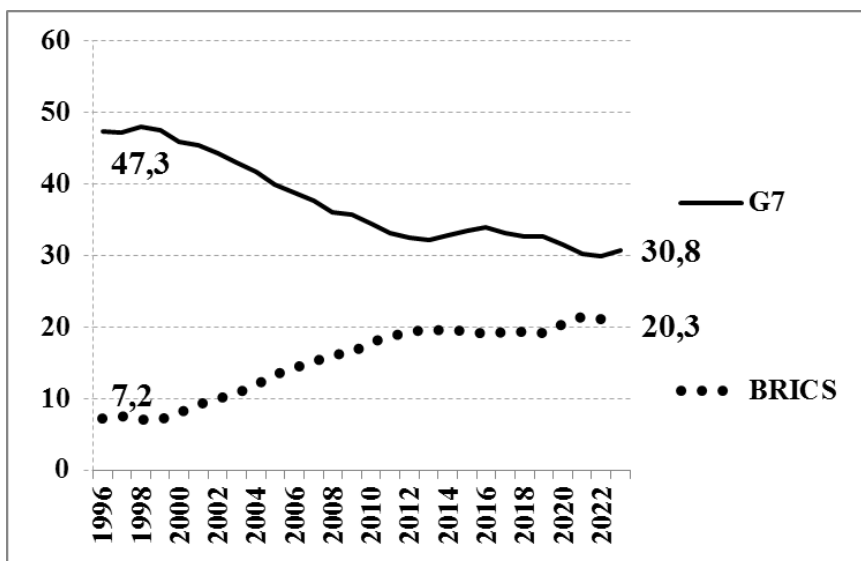


РИС. 11. Частка G7 та BRICS у глобальному експорті товарів та послуг, відсотки, 1996–2023 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

² На момент здійснення цього дослідження у відкритих базах Світового банку були відсутні дані щодо експорту товарів та послуг ОАЕ у 2024 р.

3.6 Прямі іноземні інвестиції

Західні економіки продовжують домінувати не лише у наданні експортних послуг, а й здійсненні прямих закордонних інвестицій. Наведене свідчить про наявність в них як «глобального надлишку» капіталу, так і пов'язаних з ним технологічних переваг. Країни Глобального Сходу та Півдня у цьому сенсі досі не становлять для них серйозної конкуренції. *Мова при цьому не йде про намагання Китаю та інших членів BRICS розширити свою виробничу присутність в інших економках світу. Справа скоріше у тому, що вони технологічно все ще залежать від надходження західних ноу-хау, наукових та промислових розробок, досвіду, а також інших видів «уречовленої інтелектуальної власності».*

У цьому сенсі показово, що навіть супер успішна локалізація та опанування Китаєм західних виробничих процесів досі не призвели до появи китайських технологій, які б базувалися на власних якісно нових наукових розробках і глобально перевершували конкурентні переваги західного капіталу. Безперечно, успішне масштабування запозичених технологій та ноу-хау дозволило Китаю отримати вражаючі виробничі та фінансові результати, які визначають загальні позиції всього BRICS. Утім, незмінність залежності від західних ноу-хау залишається незмінною візитівкою практично всіх економік, що розвиваються, включаючи країни BRICS.

3.6.1 Здійснення прямих закордонних інвестицій (FDI–O, Foreign direct investment, net outflows)

Згідно зі статистикою Світового банку, загальний обсяг чистих прямих закордонних інвестицій (FDI–O), здійснених Китаєм упродовж 2010–2024 рр., становив 2,1 трлн дол., що було співставно з відповідними інвестиціями Німеччини (2,0 трлн), але менше, ніж чисте закордонне інвестування Японії (2,5 трлн), або США (4,6 трлн дол.).

При цьому привертає увагу наочне відставання Китаю від Японії, яка за цей час не лише втратила колишні ознаки другої економіки світу, а й, здається, взагалі вже не розглядається в якості справжнього конкурента КНР – як за обсягами ВВП і промислового виробництва (рис. 3, 5, 7), так і нагромадження власного основного капіталу (рис. 9). Попри це, Японія щороку здійснює прямі закордонні інвестиції (FDI–O), які не лише конкурують за своїм обсягом з китайськими, а й часто все ще перевищують їх. Показово, що ця тенденція спостерігалася не лише в період економічного піднесення Японії, а й в останні роки, під час стрімкого зростання самого Китаю (рис. 12).

Здавалося, що у 2015–2016 рр. цей тренд добіг кінця, адже частка китайських прямих закордонних інвестицій (FDI–O) в їх глобальному обсязі почала на 1,6 – 1,7 в.п. перевищувати японську. Проте, у 2017–2019 рр. вага Японії знову виявилася більшою за китайську. Попри те, що у 2022–2023 рр. Китай–таки обійшов Японію за своєю часткою у світових прямих закордонних інвестиціях (FDI–O), у 2024 р. ситуація в черговий раз змінилася на користь Японії (12,0%), переважно через понад двократне падіння ваги Китаю – від 20,6% (2023 р.) до 10,2% (2024 р.). Наведене не може не дивувати, оскільки все це відбувається на тлі глобального інвестиційного проекту Китаю («Пояс і шлях»), в межах якого йому ніяк не вдається випередити значно меншу за економічними розмірами Японію.

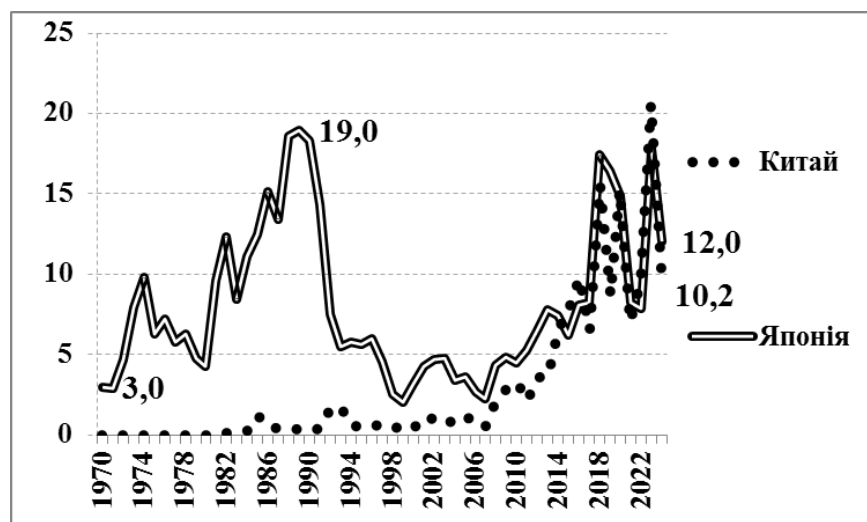


РИС. 12. Світова частка Японії та Китаю у здійсненні прямих закордонних інвестицій (FDI-O), відсотки, 1970–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Попри зазначене, не можна не визнати вражаючу швидкість нарощення Китаєм своєї міжнародної інвестиційної діяльності. Саме завдяки неї країнам BRICS вдалося збільшити свою вагу у світовому обсязі прямих закордонних інвестицій (FDI-O) від 6,9% у 2008 р. до 18,3% у 2024 р. (рис. 13). І хоча вона все ще є у 2,3 рази меншою за вагу країн G7, для останніх це вже є справжнім викликом. Оскільки причини цього «міжнародного інвестиційного наближення» пов'язані не лише з глобальними інвестиціями Китаю, а й зі зниженням відповідної активності шести «невашингтонських» членів G7. Так, у 2002 р. їх частка у глобальних чистих прямих закордонних інвестиціях (FDI-O) становила 40,2% проти 27,4% у США та 2,1% – у поточних членів BRICS, включаючи Китай (1,0%). Проте у 2024 р. вага шести зазначених країн G7 (без США) зменшилася до 23,0%, в самих США – до 19,1%, а у дев'яти членів BRICS (без Китаю) – навпаки, збільшилася до 8,0%.

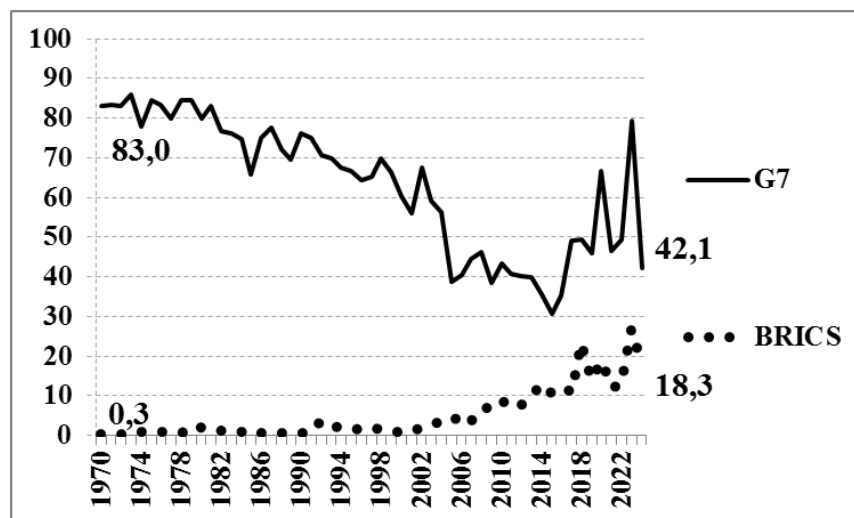


РИС. 13. Глобальна частка G7 та BRICS у здійсненні прямих закордонних інвестицій (FDI-O), відсотки, 1970–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

3.6.2 Залучення прямих іноземних інвестицій (FDI– I, Foreign direct investment, net inflows)

У 1990–2009 рр. глобальне залучення прямих іноземних інвестицій (FDI–I) збільшилося від 239 млрд дол. до 1517 млрд, з яких на G7 приходилися 145 млрд та 301 млрд, відповідно. Попри це зростання, частка Великої Сімки у залученні світових іноземних інвестицій (FDI–I) впала утричі, від 60,6% до 19,8%. Водночас вага BRICS підвищилася від 2,5% до 17,0% (рис. 14).

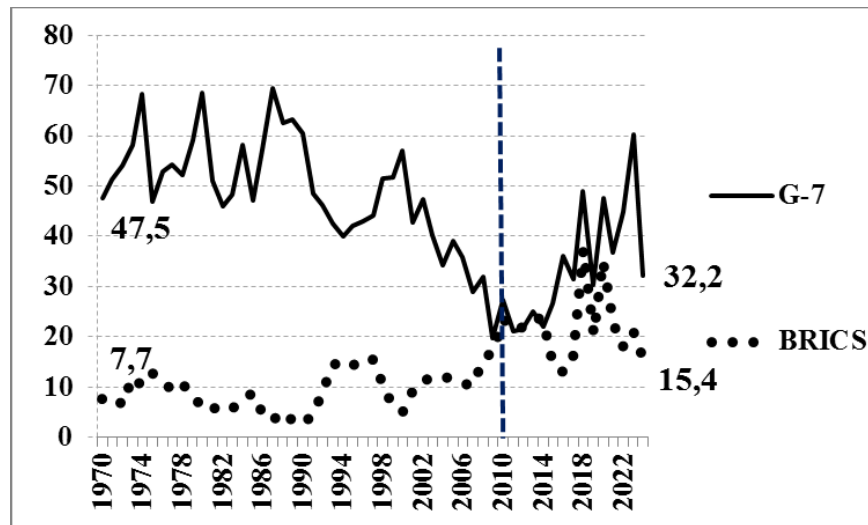


РИС. 14. Глобальна частка G7 та BRICS у залученні прямих іноземних інвестицій (FDI–I) відсотки, 1970–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank (2026) [22].

Однак після цього тривалий період «неоліберального» інвестування Заходу у розвиток третіх країн, включаючи Китай, почав згортатися. Оскільки західні країни–донори зіткнулися з власними економічними проблемами на тлі глобальної фінансової кризи, тим паче, що їхній азійський візаві виявився не лише більш стійким до неї, а й став відкрито просувати проєкт BRICS разом із власною міжнародною ініціативою «Пояс і шлях», як очевидну альтернативу західній моделі геоекономічного світоустрою.

За цих умов внутрішні інвестиційні інтереси G7 стали конкурувати з проєктами в країнах, що розвиваються. За 2010–2022 рр. щорічний обсяг залучення Великою Сімкою чистих прямих іноземних інвестицій (FDI–I) збільшився від 503 млрд дол. до 870 млрд дол., а відповідна частка у світовому обсязі отриманих інвестицій – від 27,3% до 44,9%. Вага ж сьогоденних країн–членів BRICS, навпаки, – впала, від 23,6% до 18,0%, у т.ч., Китаю – від 13,2% до 9,8%.

На тлі посилення геополітичного розшарування у 2022–2023 рр. обсяг отриманих чистих прямих іноземних інвестицій (FDI–I) скоротився у світовій економіці удвічі – від 1938 млрд дол. до 957 млрд. У 2024 р. він збільшився до 1522 млрд, але залишався удвічі меншим за рекордний показник 2007 року – 3,1 трлн дол. Відповідно, світовий тренд на скорочення прямих іноземних інвестицій (FDI–I), який розпочався разом із глобальною фінансовою кризою у 2008 році, залишився незмінним. На цьому тлі частка G7 в їх глобальному обсязі зменшилася до 32,2% (2024 р.), а BRICS – до 15,4%.

Зазначений тренд скорочення прямих іноземних інвестицій пов'язаний не лише із загостренням суто економічного суперництва, адже міжнародна конкуренція вже давно вийшла за його межі, опинившись у площині військових конфліктів і довготривалих війн. Про це, зокрема, свідчить не лише російська війна проти України (2014–2026 рр.), а й масований напад на ізраїльські території й наступна військова операція Ізраїлю у Секторі Газа (2023 р.), військова операція США у Венесуелі (2026 р.), ракетні та авіа удари Сполучених Штатів та Ізраїлю по Ірану і відповіді останнього (2025–2026 рр.), включаючи удари по країнах Перської затоки і блокування Ормузької протоки (2026 р.).

Отже, поточна й очікувана динаміка прямих іноземних інвестицій, як і вага в них провідних країн світу та очолюваних ними економічних та політичних об'єднань, наразі знаходяться під очевидним впливом підвищеної невизначеності, що спричиняє додаткове посилення контролю над транскордонним рухом капіталу, у т.ч., в межах реалізації політики «дерискінгу», «решорингу» і «френдшорингу» зниження технологічної та фінансової взаємодії з недружніми державами із одночасним поверненням з-за кордону національного капіталу до власної або дружніх країн [54].

3.6.3 Чисті прямі іноземні інвестиції (FDI, Foreign direct investment, net)

Різниця між надходженнями прямих іноземних інвестицій (FDI-I) та обсягами власних закордонних капіталовкладень (FDI-O) дозволяє оцінити чисті прямі іноземні інвестиції певної країни (FDI). У випадку, якщо ця різниця є додатною, країна є нетто–реципієнтом міжнародних інвестицій. У протилежному випадку вона виступає їхнім донором.

Як демонструє рис. 15, упродовж 1990–2024 рр. сьогоднішні члени BRICS залишалися нетто–реципієнтами прямих іноземних інвестицій (FDI). Так, за наведений період вони отримали їх в обсязі 4,2 трлн дол., 50,1% з яких надійшли до Китаю. Країни ж G7, навпаки, виступали донорами таких капіталовкладень, інвестувавши за той самий період (1990–2024 рр.) 5,5 трлн дол. (FDI), що перекривало відповідні надходження інвестицій до країн BRICS.

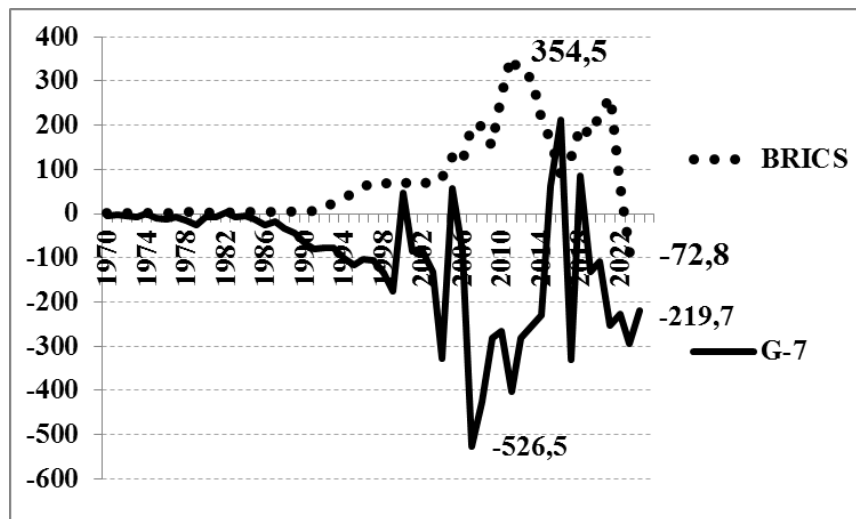


РИС. 15. Обсяг чистих прямих іноземних інвестицій (FDI) отриманих BRICS та G7, млрд. дол. США, 1970–2024 рр.

Джерело: розраховано автором за даними World Bank [22].

Показово, що у 2010–2024 рр. загальний обсяг чистих прямих іноземних інвестицій (FDI), отриманих сьогоднішніми учасниками BRICS (2,6 трлн. дол.), фактично балансувався відповідними закордонними капіталовкладеннями країн G7 (2,6 трлн).

На цьому тлі вирізняються від'ємні прямі іноземні інвестиції (FDI), отримані країнами BRICS у 2023 р. (– 92,6 млрд дол.) та 2024 р. (– 72,8 млрд дол.). Формально це можна було б інтерпретувати у тому сенсі, що зазначене об'єднання перетворилося на глобального нетто–донора прямих інвестицій, на кшталт G7. Проте, на практиці таке пояснення має очевидні вади, оскільки у 2022–2024 рр. спостерігалось стрімке падіння прямих іноземних інвестицій до Китаю, який залишається ключовою економікою BRICS.

Так, якщо у 2021 р. він залучив 344,1 млрд дол. прямих іноземних інвестицій (FDI–I), то у наступні три роки їх обсяги впали до 190,2 млрд, 51,3 млрд та 18,6 млрд, відповідно, скоротившись у 18,5 разів. По суті, це статистика наочно демонструє швидкість сучасного обмеження західними країнами своїх політичних і бізнес–інтересів у китайській економіці. Наведене, безумовно, не свідчать про їх повне зникнення. Проте майже 19–разове падіння іноземних інвестицій в країні, яка спиралася на них упродовж всього свого стрімкого економічного зростання, не може не привертати уваги, як очевидне свідчення згорання колишніх відносин між Заходом та Китаєм [55, 56, 57]. Тим паче, що під час більш дружніх відносин між ними (1990–2021 рр.) загальний обсяг отриманих Китаєм чистих прямих іноземних інвестицій (FDI–I) становив 2,4 трлн дол., або у середньому 75 млрд дол. щороку.

Не менш показовим також виявляється й падіння у 7,7 рази частки Китаю у структурі загальних надходжень прямих іноземних інвестицій (FDI–I) BRICS, від 60,5% у 2021 р., до 54,5% у 2022, 25,3% у 2023 та 7,9% у 2024 р. Зазначене можна розглядати в якості не лише своєрідного (поточного) результату економічного охолодження відносин між Заходом та Китаєм, а й прологу до подальшого загострення геополітичного протистояння між ними у боротьбі за світове лідерство.

Враховуючи, що політика закордонного інвестування (FDI–O) Китаю при цьому суттєво не змінилася, обсяги залучених ним чистих прямих іноземних інвестицій (FDI) у 2021–2024 рр. перейшли із зони додатних значень у від'ємну, становивши, 165,3 млрд дол., – 19,8 млрд, – 174,3 млрд та – 153,7 млрд дол., відповідно. Внаслідок цього абсолютна амплітуда падіння чистих прямих іноземних інвестицій (FDI) в Китаї між 2021 та 2024 роками становила 319 млрд дол. Це стало визначальним чинником одночасного скорочення надходжень чистих прямих іноземних інвестицій (FDI) до всієї групи BRICS на 336,7 млрд дол.

Наведене порушує низку концептуальних питань щодо характеру відкритості провідних економік світу та їхніх візаві з регіону Глобального Півдня та Сходу. Зокрема, можна припустити, що перші залишаються глобальними лідерами сучасних технологій, які розміщують виробничі потужності в економіках, що розвиваються, використовуючи їхні більш дешеві природні та трудові ресурси. Це дозволяє останнім нарощувати випуск та експорт товарів за допомогою західного капіталу, який залишається найбільш дефіцитним фактором виробництва доти, поки втілює найбільш конкурентні технології.

Проте, якщо країни–імпортери технологій починають їх самостійно відтворювати, масштабуючи відповідні виробничі процеси, вони, як вказує на прикладі напівпровідникової галузі Miller [44], можуть кинути виклик геоекономічному status quo з метою

перехоплення технологічного лідерства. Успіх такої спроби визначатиметься конкурентним рівнем їхніх власних виробок. В Китаї вони, попри всі вражаючі економічні успіхи, все ще не набули ознак глобальних переваг, про що свідчить його статус технологічно наздоганяючої країни. У цьому сенсі показово, що у 2010–2024 рр. загальний обсяг отриманих КНР прямих іноземних інвестицій (FDI) становив 1,1 трлн. дол. Це наочно контрастувало з чистим експортом закордонних капіталовкладень, здійснених у той же час Канадою (352 млрд. дол.), Францією (362 млрд.), Німеччиною (698 млрд.), або Японією (2,1 трлн. дол.).

Останній приклад є найбільш показовим, оскільки свідчить не лише про наявні міжнародні технологічні (інвестиційні) переваги Японії, а й залежність від них сьогоденного лідера BRICS. В умовах, коли Китай все ще залишається більш зосередженим на розвитку власної економіки, ніж її глобальною експансією, не дивно, що і його національна грошова одиниця не демонструє всіх ознак глобальної світової валюти. Домінування ж акценту на внутрішньому розвитку та інвестиціях пояснюється доволі просто – необхідністю підвищення продуктивності праці саме в Китаї, оскільки вона, за оцінками Korablin [20], приблизно у чотири рази поступається середньому рівню Великої Сімки та у шість разів – Сполучених Штатів.

4 Світові валюти: G7 vs. BRICS

Вимушена, але пріоритетна зосередженість країн-учасниць BRICS на проблемах внутрішнього розвитку спричиняє «непомітність» їхніх національних грошових одиниць на тлі глобальних резервних валют. Дивовижним чином це стосується й юаня, чиї міжнародні валютні позиції явно не узгоджуються зі статусом грошової одиниці другої економіки світу. *Це порушує питання щодо відповідності кількісних характеристик китайської економіки її якісним атрибутам, а також відносно часу та умов, які потрібні для розв'язання такої суперечності.*

4.1 Міжнародні банківські платежі

Згідно з даними системи SWIFT, лівова частина міжнародних міжбанківських платежів здійснюється у грошових одиницях країн-учасниць Великої Сімки. Щодо національних валют BRICS, то в системі SWIFT помітну роль відіграє лише китайський юань, який у 2020–2026 рр. займав четверте–шосте місце серед найбільш затребуваних валют світу. *Проте частка міжнародних розрахунків, які здійснюються за його допомогою, непропорційно мала відносно ваги Китаю у міжнародній торгівлі.*

Так, у вересні 2020 р. частка юаня у міжнародних банківських розрахунках (SWIFT) становила 1,97%, проти 38,45%, які приходилися на долар США. З часом частка юаня дещо збільшилася. У квітні 2026 р. вона становила 2,85%. Водночас підвищилася й вага долара США – до 50,61%. При цьому частка валют країн G7 зменшилася від 86,97% до 85,87% (рис.16).

Попри це, юань займав явно не провідну (шосту) позицію у цьому рейтингу світових валют.

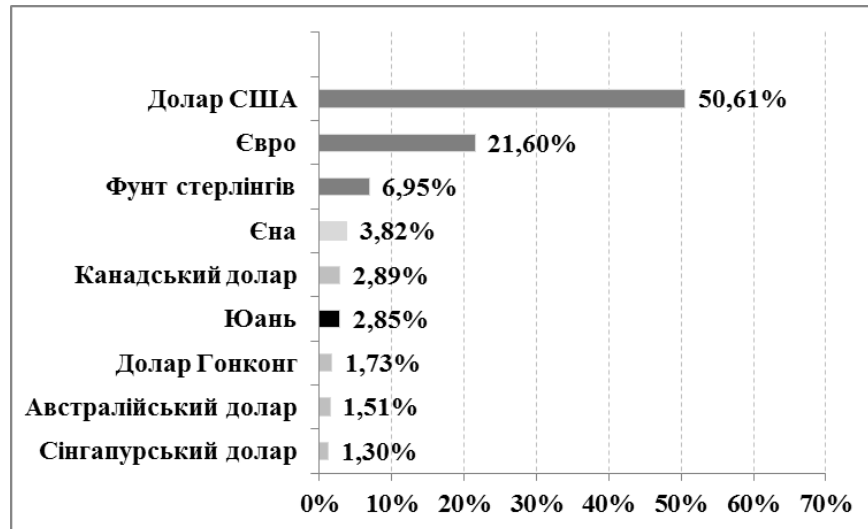


РИС. 16. Частка окремих валют у структурі міжнародних банківських розрахунках за даними системи SWIFT, квітень 2026 р.

Джерело: за даними SWIFT [58]

Утім, без врахування платежів, здійснюваних в межах країн зони євро, частка валют G7 у міжнародних банківських розрахунках становила 85,72%. При цьому на долар США припадало 59,27%, євро – 13,35, єну – 5,55, фунт стерлінгів – 4,93, канадський долар – 2,62% (рис. 17). Вага ж юаня дорівнювала 2,25%, швейцарського франку – 1,87, австралійського долара – 1,8, долара Гонконгу – 1,31, шведської крони – 0,9%.

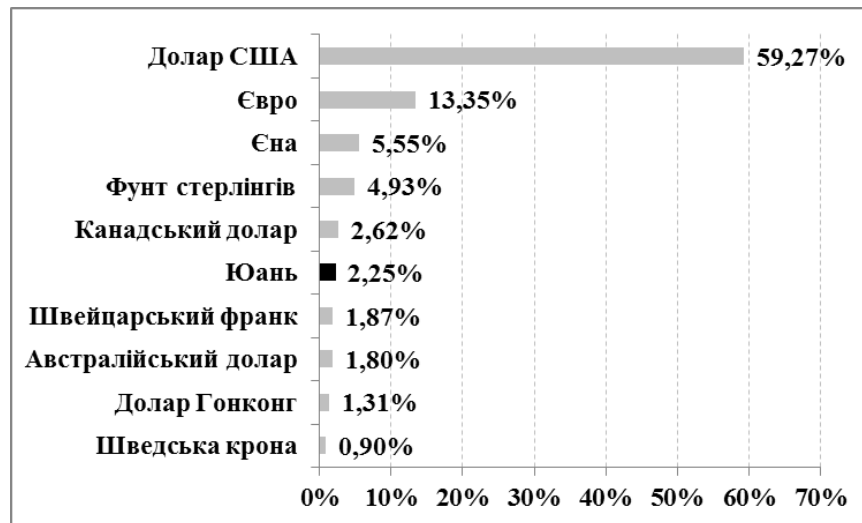


РИС. 17. Частка окремих валют у структурі міжнародних банківських розрахунках за даними системи SWIFT (без платежів в межах країн зони євро), квітень 2026 р.

Джерело: за даними SWIFT [58]

4.2 «Валютні якорі»

У сучасній міжнародній практиці різні країни дотримуються різних монетарних та валютних правил. При цьому спостерігається тенденція, згідно якої провідні економіки

пов'язують ці правила з утриманням певного рівня інфляції, а менш ринково розвинені країни тяжіють до використання інших цільових орієнтирів. В їх якості часто обирають прив'язку обмінного курсу власних грошових одиниць до інших національних валют. Останні в такому випадку відіграють роль «валютного якоря».

Як свідчать дані табл. 2, у 2022 р. зазначеної практики дотримувалася більшість країн–членів МВФ – 41,8% від загальної їхньої кількості (190). Частка країн, які впроваджували режим «інфляційного таргетування» (утримання певного рівня цільової інфляції), становила 23,2%. Вага країн, які орієнтувалися на цільове обмеження грошової емісії (контроль над монетарними агрегатами), дорівнювала 12,9%. Нарешті, 22,2% членів МВФ мали інші монетарні та валютні режими.

ТАБЛИЦЯ 2. Монетарні та валютні режими, які використовуються членами МВФ (відсоток країн–членів), 2014–2022 рр.

Рік	Валютна прив'язка до:				Монетарні агрегати	ІТ	Інші
	долара США	євро	інших валют	«валютного кошику»			
2014	22,5	13,6	4,2	6,3	13,1	17,8	22,5
2015	22,0	13,1	4,2	6,3	13,1	18,8	22,5
2016	20,3	13,0	4,7	4,7	12,5	19,8	25,0
2017	20,3	13,0	4,7	4,7	12,5	20,8	24,0
2018	19,8	13,0	4,7	4,7	12,5	21,4	24,0
2019	19,8	13,0	4,7	4,2	13,5	21,4	23,4
2020	19,8	13,0	4,7	4,2	11,5	22,4	24,5
2021	19,2	13,5	4,7	4,1	13,0	23,3	22,3
2022	19,1	13,4	5,2	4,1	12,9	23,2	22,2

* ІТ – інфляційне таргетування

Джерело: за даними International Monetary Fund [59].

Серед країн, які застосовують валютну прив'язку, найбільш безпечним та надійним «валютним якорем» залишається долар США. До нього свою монетарну та валютну політику у 2022 р. прив'язували 19,1% країн–членів МВФ. І хоча вага таких прихильників долара США знизилася з 2014 р. на 3,4 в.п., він продовжує виступати найбільш популярним «валютним якорем» у світі.

Євро посідає у цьому переліку найбільш затребуваних валют другу позицію (13,4%).

Як не дивно, але попри всі виробничі та фінансові успіхи Китаю, його провідний торговельний потенціал, сталі темпи економічного зростання, а також курсову стійкість юаня, жодна країна світу не використовує його в якості свого «валютного якоря». Така «валютна осторога» є тим більш незвичайною, що азначену роль у цілій низці випадків відіграють валюти менш економічно впливових країн, включаючи таких членів BRICS, як Індія та Південно–Африканська Республіка. Зазначене виглядає тим незвичайнішим, що у 2016 р. МВФ включив юань до переліку п'яти визначних валют світу,

на базі яких розраховується вартість Спеціальних прав запозичення (СПЗ), а саме, долар США, євро, юань, єна та фунт стерлінгів.

Така «валютна обачність» щодо інтернаціоналізації китайського юаня яскраво контрастує із затребуваністю національних валют інших, менш економічно великих країн. Так, за даними International Monetary Fund [59], австралійський долар відіграє роль «валютного якоря» для грошових одиниць Кірібаті, Науру й Тувалу, у Брунеї–Даруссаламі національна валюта прив'язана до сингапурського долара, в Макао – до гонконгського долара, в Есватіні, Лесото та Намібії – до південноафриканського ранду, а в Бутані та Непалі – до індійської рупії.

Марокко застосовує прив'язку до «валютного кошику», який складається з долара США та євро. У Лівії та Сирії курси національних валют прив'язані до СПЗ, у Ботсвані – до СПЗ та ранду ПАР. Долар Фіджі прив'язано до «кошика» з п'яти валют (долар США, австралійський долар, новозеландський долар, японська єна, євро). В'єтнам використовує прив'язку до «валютного кошику», згідно якої щоденні коливання курсу національної валюти (донгу) не мають виходити з коридору $\pm 3\%$ відносно долара США.

4.3 Юань: курсові обмеження

Кількісні обмеження щодо коливань ринкового курсу юаня свідчать скоріше не про його провідну роль, а «підпорядковане» положення. На це, зокрема, вказує той факт, що протягом кожного міжбанківського робочого дня ринковий курс юаня до долара США не має відхилятися більш ніж на $\pm 2\%$ від певного офіційно встановленого значення. Водночас курс юаня також не має виходити за межі $\pm 3\%$ відносно центрального паритету до австралійського долара, канадського долара, євро, гонконгського долара, японської єни, новозеландського долара, фунта стерлінгів і сингапурського долара.

Аналогічно, ринкові курси юаня щодо малайзійського рингіта, швейцарського франка, корейської вона, дирхама ОАЕ, ріала Саудівської Аравії, угорського форинта, польського злотого, датської крони, шведської крони, норвезької крони, турецької ліри та мексиканського песо мають коливатися в діапазоні $\pm 5\%$. Крім того, ринкові котирування щодо російського рубля, південноафриканського ранду та тайського бата мають знаходитися в діапазоні $\pm 10\%$.

Нарешті, на регіональних валютних торгах курс юаня щодо казахстанського тенге, монгольського тугрика та камбоджійського ріеля має утримуватися в межах 10% від відповідних довідкових ставок [59].

Наведене свідчить, що на противагу провідним світовим валютам китайський юань не лише не відіграє провідної ролі «валютного якоря», а сам перебуває в стані певної валютної прив'язки до них. Більш того, в якості його численних «курсівих якорів» використовуються валюти країн, які жодним чином не можуть конкурувати з Китаєм за рівнем його економічної впливовості.

Зазначене одночасно вказує на брак як достатньої міжнародної довіри до юаню, як світової валюти, так і бажання (чи готовності) самого Китаю щодо його використання в такій якості. Попри це, не можна не відзначити серйозні зусилля Китаю щодо подолання цих наочних обмежень. Зокрема, численні валютні своп–операції Народного банку Китаю з іншими центральними банками вже давно розглядаються в якості одного з інструментів

китайської зовнішньої політики щодо інтернаціоналізації юаню. Проте однією з перешкод на цьому шляху залишається його неконвертованість та недостатній розвиток відповідних експортних послуг країни. Це також негативно впливає на трансформацію юаня в глобальну резервну валюту.

4.4 Міжнародні валютні резерви

У I кварталі 2016 р. глобальний обсяг міжнародних валютних резервів дорівнював 10,9 трлн. дол. США, з яких 7,7 трлн. становили резерви, які мали розкриту валютну структуру (allocated reserves). У II кварталі 2025 р. зазначені показники збільшилися до 12,9 трлн. та 12,0 трлн. дол., відповідно. Це сприяло підвищенню частки резервів, стосовно яких було відомо валютну структуру, від 71,0% до 92,9%.

Наприкінці 2025 р. глобальний обсяг міжнародних валютних резервів збільшився до 13,1 трлн. дол. При цьому Міжнародний валютний фонд змінив статистику їх обчислення, відмовившись від окремого виділення резервів із розкритою (allocated reserves) та нерозкритою (unallocated reserves) валютними структурами.

Зміна валютної структури глобальних міжнародних резервів свідчить, що після I кварталу 2016 р. в ній відбулося зменшення частки валют, які функціонують у G7, від 95,1% до 89,7% (IV квартал 2025 р.), (рис. 18). При цьому частка:

долара США – зменшилася від 65,5% до 56,8%;

євро – збільшилася від 19,6% до 20,3%;

єни – збільшилася від 3,7% до 5,8%;

фунта стерлінгів – зменшилася від 4,7% до 4,4%;

канадського долара – збільшилася від 1,8% до 2,5%.

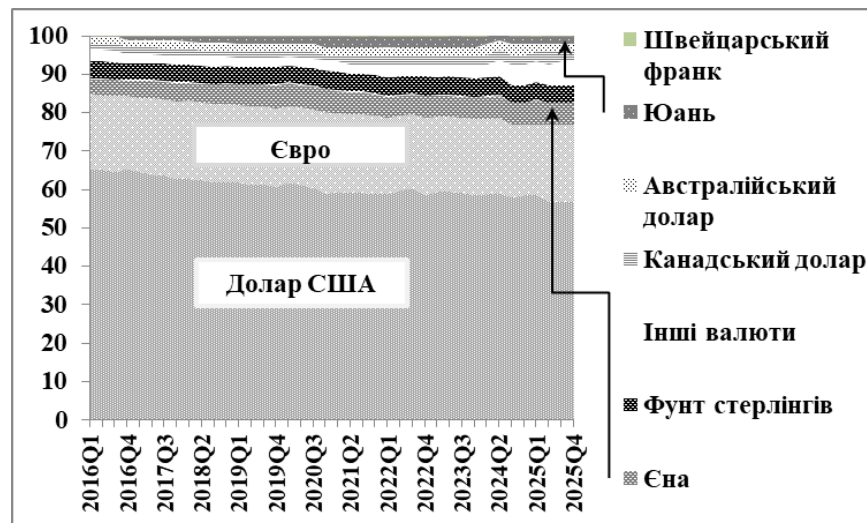


РИС. 18. Глобальна структура міжнародних валютних резервів, 2016–2025 рр.

Джерело: побудовано автором за даними International Monetary Fund [60].

Водночас, частка китайського юаня у світових валютних резервах підвищилася від 0% до 2,0%. З формальної точки зору це можна вважати безперечним успіхом. Проте цей факт мало узгоджується не лише зі стрімкою виробничою динамікою Китаю, яка спостерігалася увесь цей час, а й, наприклад, з показниками Японії. Адже, попри падіння її ваги у структурі глобальної економіки та відповідне кількарразове відставання від Китаю, приріст частки єни у світових валютних резервах виявився майже таким же, що й в юаня – 2,1 в.п. проти 2,0 в.п. Причому сама вага єни у зазначених резервах залишається удвічі більшою, ніж у юаня. Вага ж останнього у глобальних валютних резервах виявляється співставною з австралійським доларом (2,0%), який представляє економіку у 10 разів меншу за китайську.

5 Висновки

Після ГФК 2008–2009 рр. Китай впевнено обігнав Сполучені Штати за обсягами виробництва промислової та будівельної продукції, товарів переробної промисловості, загального експорту то експорту товарів. Це дозволило країні посісти місце найбільшого промислового виробника та експортера. Наведеному сприяла внутрішня інвестиційна експансія та активне залучення прямих капіталовкладень західних інвесторів (FDI-I), що дозволило масштабувати їхні технології у розмірах, які перетворили Китай у найбільший інвестиційний майданчик світу.

Обсяг китайського ВВП на цьому тлі став поступатися тільки американському. Утім, статус другої економіки світу, здається, не розглядається Китаєм в якості його граничної межі. Очікується, що завдяки високим темпам зростання та виробничим інноваціям він зможе перевершити обсяг американської економіки у найближчі 10–15 років.

Такі перспективи продукують економічне, фінансове та політичне напруження не лише між США та Китаєм, а й очолюваними ними об'єднаннями – клубом провідних країн G7 та його потенційним конкурентом BRICS. При цьому результат зазначеного протистояння визначатиметься, насамперед, глобальною вагою їхніх лідерів. Можливості Китаю, таким чином, установлюватимуть геополітичні горизонти як його самого, так і всього угруповання BRICS.

Водночас, особливості економічної динаміки Китаю дають підстави для сумнівів щодо його готовності змістити в оглядовій перспективі Сполучені Штати в якості глобального лідера з повноцінним виконанням всіх його функцій. На це, зокрема, вказує таке:

Китай, на відміну від країн G7, все ще не перетворився на чистого експортера найсучасніших технологій і пов'язаних з ними прямих інвестицій. Хоча це й спостерігається на тлі здійснення численних закордонних проєктів і відповідних багатомільярдних капіталовкладень, а також активного просування глобальної ініціативи «Пояс і шлях». Перетворення ж Китаю у нетто–донора прямих інвестицій (FDI) в 2023–2024 рр. стало наслідком не стільки власних спланованих дій, як результатом різкого скорочення західних капіталовкладень через загострення геоекономічного та політичного напруження.

З однієї сторони, це свідчить про залежність Китаю від західних промислових технологій, а з іншої – про відсутність власних глобальних переваг, завдяки яким він міг би витіснити

з міжнародних ринків західний капітал. *Іншими словами, підвищення якості китайських технологій все ще не надало їм рис світового домінування.*

Крім того, відсутність навіть ознак наближення Китаю до західного рівня продуктивності праці орієнтує його увагу на першочерговому розвитку власної економіки, що визначатиме необхідність надання пріоритету саме внутрішнім інвестиціям. Наведене не означає згортання закордонних проєктів Китаю, а лише свідчить про його тривалу потребу у першочерговому нагромадженні капіталу саме у власній країні.

Така сконцентрованість на внутрішніх питаннях притаманна всім країнам з економіками, що розвиваються, у т.ч., членам BRICS. У цьому сенсі Китай, попри всі його очевидні успіхи, досягнення та глобальні ініціативи, не є виключенням. Специфічним свідченням цього є нековертованість юаня, що само по собі є надзвичайно дивним явищем для національної валюти другої за розміром економіки світу.

Іншим наслідком такого статусу юаня є його надзвичайна обмежена частка у міжнародних банківських розрахунках та глобальних валютних резервах, яка поступається майже всім валютам країн G7. При цьому затребуваність долара США та євро залишається неспівставно більшою за обмежений попит на китайський юань.

Відсутність будь-яких країн, які б прямо використовували юань в якості «курсового якоря» для своїх національних валют є ще більш вражаючим феноменом, який вказує на свідомі міжнародні обмеження не лише з боку Китаю, а і його економічних партнерів. Наведене демонструє явний брак довіри до китайської валюти попри її включення до переліку п'яти визначних резервних валют світу, на основі яких МВФ розраховує вартість Спеціальних прав запозичення.

Таке «обачне» ставлення диктується, серед іншого, специфікою країни-емітента юаня, монопартійний уклад якої може розглядатися не лише в якості гаранта виконання високих політичних домовленостей, а й вади для неупередженого судового розгляду суто комерційних справ.

Наведена особливість природно обмежує розвиток та експорт (нетранспортних) послуг Китаю, оскільки спірні питання щодо їхньої якості невпинно впираються у необхідність неупередженого третейського судочинства. Наразі ці обмеження не є перешкодою для товарної експансії країни. Проте вони вже порушують питання щодо можливої ефективності розв'язання комерційних суперечок між країнами BRICS, якщо останні дійсно воліють до створення економічного світоустрою, альтернативного західному.

Сумніви щодо об'єктивності судочинства найбільшого члена цієї організації визначає природні межі розвитку не лише BRICS, а й глобальних ініціатив самого Китаю. Зазначені сумніви частково проявляються й у непропорційно низькому рівні інтернаціоналізації китайського юаня, оскільки його володарі не можуть вільно використовувати цей актив без оглядки на рішення та настрої державних (політичних) регуляторів Китаю.

У цьому сенсі очевидні переваги вільно конвертованих західних валют, насамперед долара США та євро, надають їхнім емітентам унікальні можливості, прямо пов'язані з глобальним фінансовим лідерством. Отже, відсутність таких можливостей у країн-опонентів виявляється результатом не стільки західної протидії, як наслідком їх власних внутрішніх обмежень.

За таких умов, навіть набуття Китаєм статусу найбільшої економіки світу може не означати його перетворення у світового економічного та фінансового лідера. Адже, відсутність у країни глобальних технологічних переваг та валютно-фінансової системи їх міжнародного просування блокуватиме її перехід від найбільшого інвестиційного та промислового майданчика до законодавця принципів та правил функціонування таких виробничих платформ.

Крім того варто враховувати, що і сама можливість трансформації китайської економіки у найбільшу у світі досі залишається умовною. У цьому сенсі показовим є досвід Японії, економіка якої ще на початку 1990-х років також розглядалася в якості майбутнього світового лідера. Ця історія також нагадує про можливість застосування США до власних конкурентів неекономічні механізми впливу, використання яких останнім часом тільки набирає обертів. *Враховуючи ж жорсткість зустрічних заходів Китаю, боротьба за світове лідерство в оглядовій перспективі триватиме ймовірно роками. Китай при цьому намагатиметься наблизитися до західного технологічного рівня, а Сполучені Штати – протидіяти йому, розширюючи при цьому власні наукові, технологічні та виробничі горизонти.*

Це змагання, врешті решт, визначатиме й долю юаня, інтернаціоналізація якого вряд чи зможе вийти на рівень глобального домінування без набуття китайсько економікою всіх ознак світового технологічного лідера.

1 Список посилань

1. Williamson J. What Washington Means by Policy Reform. *Latin American Adjustment: How Much Has Happened?* / ed. by J. Williamson. Washington, DC : Institute for International Economics, 1990. P. 8. URL: <https://www.piie.com/commentary/speeches-papers/what-washington-means-policy-reform>
2. Williamson J. A Short History of the Washington Consensus : paper commissioned by Fundación CIDOB for the conference “From the Washington Consensus towards a New Global Governance”, Barcelona, September 24–25, 2004. Washington, DC : Institute for International Economics, 2004. URL: <https://www.piie.com/commentary/speeches-papers/short-history-washington-consensus>
3. National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States. *The Financial Crisis Inquiry Report: Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States*. Official Government Edition. Washington, DC : U.S. Government Printing Office, 2011. URL: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf>
4. Roubini N., Mihm S. *Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance*. New York : Penguin Press, 2010. 368 p.
5. U.S. Government Publishing Office. *Emergency Economic Stabilization Act of 2008*. 2008. URL: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-110hr1424enr/pdf/BILLS-110hr1424enr.pdf>
6. U.S. Government Printing Office. *American Recovery and Reinvestment Act of 2009*. 2009. URL: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ5/pdf/PLAW-111publ5.pdf>
7. Кораблін С. О. *Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків* : монографія. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2017. 308 с.
8. International Monetary Fund. Policy Responses to COVID-19. 2021. July 2. URL: <https://www.imf.org/en/topics/imf-and-covid19/policy-responses-to-covid-19>
9. Кораблін С. Зміна геоекономічних доктрин. *Національна безпека і оборона*. 2026. № 1–2. С. 114–117. URL: https://razumkov.org.ua/images/2026/04/20/NSD201-202_2025_ukr.pdf

10. Wilson D., Purushothaman R. *Dreaming with BRICs: The Path to 2050*. Global Economics Paper No. 99. Goldman Sachs, 2003. October 1. URL: <https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf>
11. Dadush U., Stancil B. *The World Order in 2050*. Washington, DC : Carnegie Endowment for International Peace, 2010. April. URL: https://globaltrends.thedialogue.org/wp-content/uploads/2014/11/World_Order_in_2050.pdf
12. Wilson D., Trivedi K., Carlson S., Ursúa J. *The BRICs 10 Years On: Halfway Through the Great Transformation*. Global Economics Paper No. 208. Goldman Sachs, 2011. December 7. URL: <https://blogs.univ-poitiers.fr/o-bouba-olga/files/2012/11/Goldman-Sachs-Global-Economics-Paper-208.pdf>
13. Gordon A. *Global Market Forecast 2014–2033*. Airbus, 2014. September. URL: <https://www.airbus.com/sites/g/files/jlcbta136/files/2021-07/Global-Market-Forecast-presentation-Andrew-Gordon-Redburn.pdf>
14. Henry J., Pomeroy J. *The World in 2030*. HSBC Global Research, 2018. September. URL: <https://www.scribd.com/document/396955895/HSBC-The-World-in-2030-Report>
15. European Strategy and Policy Analysis System. *Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe*. European Commission, 2019. URL: https://ec.europa.eu/assets/epsc/pages/espas/ESPAS_Report2019.pdf
16. Rueda E., Saz-Carranza A., Virgós T. Thinking Beyond the Moment: 2033 Scenarios. Esade. 2021. January 11. URL: <https://dobetter.esade.edu/en/2033-scenarios>
17. Russell G. China to Pass US as Top Economy in 2033, Not 2029: Think Tank. *Asia Financial*. 2021. December 15. URL: <https://www.asiafinancial.com/china-no-1-economy-in-2033-not-2029-japan-think-tank>
18. Nikkei Staff Writers. China's GDP Unlikely to Surpass U.S. in Next Few Decades: JCER. *Nikkei Asia*. 2022. December 14. URL: <https://asia.nikkei.com/Economy/China-s-GDP-unlikely-to-surpass-U.S.-in-next-few-decades-JCER>
19. Daly K., Gedminas T. The Path to 2075—Slower Global Growth, but Convergence Remains Intact. Goldman Sachs. 2022. December 6. URL: <https://www.goldmansachs.com/insights/goldman-sachs-research/the-path-to-2075-slower-global-growth-but-convergence-remains-intact>
20. Korablin S. World Economy: Some Trends and Their Possible Consequences. *The Geoeconomics of the International Monetary Order* / ed. by J. Carrillo-Pina, O. Sharov. Cham : Palgrave Macmillan, 2025. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-90851-4_1
21. New Development Bank. *New Development Bank*. URL: <https://www.ndb.int/>
22. World Bank. *World Development Indicators*. 2026. July 1. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
23. International Monetary Fund. IMF Adds Chinese Renminbi to Special Drawing Rights Basket. *IMF News*. 2016. September 30. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2016/09/29/am16-na093016imf-adds-chinese-renminbi-to-special-drawing-rights-basket>
24. Yu Y., Gao H. The Internationalization of the RMB. *Asia and China in the Global Economy* / ed. by Y.-W. Cheung, G. Ma. World Scientific, 2011. P. 191–217. DOI: https://doi.org/10.1142/9789814335270_0007
25. Prasad E. S. *Gaining Currency: The Rise of the Renminbi*. Oxford : Oxford University Press, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190631055.001.0001>
26. Eichengreen B., Macaire C., Mehl A., Monnet E., Naef A. Currency Internationalization with Chinese Characteristics: Is Capital-Account Convertibility Required for the Renminbi to Acquire Reserve-Currency Status? *International Finance*. 2024. Vol. 27, No. 2. P. 102–128. DOI: <https://doi.org/10.1111/inf.12447>
27. Wang F., Qian Z. (eds.). *RMB Internationalization in 2023: Broader and Multi-Level Economic and Trade Cooperation*. Palgrave Macmillan, 2024. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-97-6437-2>

28. Robbert J., Sushko V., Westermann F. *Shifting Forces Behind RMB Internationalization: Evidence from the 2025 Triennial Survey*. BIS Working Papers No. 1345. Basel : Bank for International Settlements, 2026. URL: <https://www.bis.org/publ/work1345.htm>
29. Wang Y. D. Convertibility Restriction in China's Foreign Exchange Market and Its Impact on Forward Pricing. *Journal of Banking & Finance*. 2015. Vol. 50. P. 616–631. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2014.04.031>
30. Yu W. RMB, Trade, and Power: How China's Currency Fueled Its Economic and Manufacturing Power. China Strategic Risks Institute. 2026. February 12. URL: <https://www.csri.global/research/rmb-trade-and-power>
31. CICC Research, CICC Global Institute. BRI and RMB Internationalization. *The Belt and Road Initiative at Ten: From Macro, Financial and Industrial Trends*. Springer, 2024. P. 89–109. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-97-4468-8_6
32. Taylor M. Challenging Dollar Dominance? The Geopolitical Dimensions of Renminbi (RMB) Internationalisation. *Journal of Current Chinese Affairs*. 2025. Vol. 54, No. 3. P. 430–447. DOI: <https://doi.org/10.1177/18681026251342258>
33. Cai J. RMB Internationalization and Currency Co-Movement of Belt and Road Initiative Countries: Evolution and Impact Analysis. *Journal of Global Economy, Business and Finance*. 2025. Vol. 7, No. 1. P. 12–18. DOI: [https://doi.org/10.53469/jgebf.2025.07\(01\).03](https://doi.org/10.53469/jgebf.2025.07(01).03)
34. Carrillo-Pina J. China's Role in the New International Monetary Order. *The Geoeconomics of the International Monetary Order* / ed. by J. Carrillo-Pina, O. Sharov. Cham : Palgrave Macmillan, 2025. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-90851-4_7
35. Кораблін С. О. Китай: інвестиційні амбіції, обмеження та можливості. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 3. С. 138–157. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2019.03.138>
36. Prasad E. S. *The Dollar Trap: How the U.S. Dollar Tightened Its Grip on Global Finance*. Princeton : Princeton University Press, 2015. 440 p. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400873647>
37. von Beschwitz B. *Internationalization of the Chinese Renminbi: Progress So Far and Outlook*. Board of Governors of the Federal Reserve System, 2024. August 30. DOI: <https://doi.org/10.17016/2380-7172.3592>
38. Kindleberger C. P. *The Dollar Shortage*. Cambridge, MA : MIT Press, 1950. 276 p.
39. Dellas H., Tavlas G. S. Retrospectives: The Great Dollar-Shortage Debate. *Journal of Economic Perspectives*. 2026. Vol. 40, No. 2. P. 243–258. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.20251468>
40. Nelson R. R. U.S. Technological Leadership: Where Did It Come from and Where Did It Go? *Research Policy*. 1990. Vol. 19, No. 2. P. 117–132. DOI: [https://doi.org/10.1016/0048-7333\(90\)90042-5](https://doi.org/10.1016/0048-7333(90)90042-5)
41. Mowery D. C., Rosenberg N. *Paths of Innovation: Technological Change in 20th-Century America*. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511611957>
42. Nelson R. R., Wright G. The Rise and Fall of American Technological Leadership: The Postwar Era in Historical Perspective. *Journal of Economic Literature*. 1992. Vol. 30, No. 4. P. 1931–1964. URL: https://www.researchgate.net/publication/4722490_The_Rise_and_Fall_of_American_Technological_Leadership_The_Post_War_Era_in_Historical_Perspective
43. Wright G. *Historical Foundations of American Technology*. Economics Program Working Paper No. 08-10. The Conference Board, 2007. URL: https://www.conference-board.org/pdf_free/workingpapers/E-0037-08-WP.pdf
44. Miller C. *Chip War: The Fight for the World's Most Critical Technology*. New York : Scribner, 2022. 464 p.
45. U.S. Department of Commerce, Bureau of Industry and Security. Commerce Strengthens Export Controls to Restrict China's Capability to Produce Advanced Semiconductors for Military Applications. 2024. December 2. URL: <https://www.bis.gov/press-release/commerce-strengthens-export-controls-restrict-chinas-capability-produce-advanced-semiconductors-military>

46. U.S. Department of Commerce, Bureau of Industry and Security. *Measuring Effectiveness and the Evidence Act*. 2025. URL: <https://www.bis.gov/media/documents/measure-effectiveness-evidence-act.pdf>
47. Government of the Netherlands. Klever: Export Controls on Advanced Semiconductor Manufacturing Equipment to Be Tightened. 2025. January 15. URL: <https://www.government.nl/latest/news/2025/01/15/klever-export-controls-on-advanced-semiconductor-manufacturing-equipment-to-be-tightened>
48. Government of the Netherlands. *Dutch Export Policy on Strategic Goods in 2024*. 2025. URL: <https://www.government.nl/documents/2025/06/27/dutch-export-policy-on-strategic-goods-in-2024>
49. Shivakumar S., Wessner C., Howell T. China's Localization Drive in Semiconductors Gains Impetus from Allied Chip Export Controls. Center for Strategic and International Studies. 2026. March 24. URL: <https://www.csis.org/analysis/chinas-localization-drive-semiconductors-gains-impetus-allied-chip-export-controls>
50. Potkin F. How China Built Its 'Manhattan Project' to Rival the West in AI Chips. *Reuters*. 2025. December 18. URL: <https://www.reuters.com/world/china/how-china-built-its-manhattan-project-rival-west-ai-chips-2025-12-17/>
51. Potkin F. China Starts Production of Home-Grown Immersion DUV Chipmaking Tools, Source Says. *Reuters*. 2026. July 28. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-starts-production-home-grown-immersion-duv-chipmaking-tools-source-2026-07-28/>
52. Chen L. China Is Closing in on US Technology Lead Despite Constraints, AI Researchers Say. *Reuters*. 2026. January 10. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-is-closing-us-technology-lead-despite-constraints-ai-researchers-say-2026-01-10/>
53. European Central Bank. *ECB, ESCB and the Eurosystem*. URL: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.en.html>
54. Fleck J., Lipsky J., Shullman D. O. Ursula von der Leyen Set Europe's "De-Risking" in Motion. What's the Status One Year Later? Atlantic Council. 2024. April 7. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ursula-von-der-leven-set-europes-de-risking-in-motion-whats-the-status-one-year-later/>
55. International Monetary Fund. China's Foreign Direct Investment: Inward and Outward. *IMF Staff Country Reports*. 2024. No. 276. URL: https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2024/276/article-A004-en.xml?utm_source=chatgpt.com
56. Cash J. European Firms Doubt China's Appetite to Fix Economy, Lobby Group Says. *Reuters*. 2024. September 11. URL: <https://www.reuters.com/markets/european-firms-doubt-china-has-credible-plan-turn-economy-around-lobby-group-2024-09-11/>
57. Huld A. EU Chamber Business Confidence Survey: Key Findings and Takeaways. *China Briefing*. 2024. May 21. URL: <https://www.china-briefing.com/news/eu-chamber-business-confidence-in-china-survey/>
58. SWIFT. *Global Currency Tracker: May 2026*. 2026. May. URL: https://www.swift.com/sites/default/files/files/global-currency-tracker_may-2026_final_v3.pdf
59. International Monetary Fund. *Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions 2022*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400235269.012>
60. International Monetary Fund. IMF Data Brief: Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves. *IMF Data*. 2026. March 27. URL: <https://data.imf.org/en/news/imf%20data%20brief%20march%2027>